

BIBLIOTEKARZ

CZASOPISMO POŚWIĘCONE SPRAWOM BIBLIOTEK PUBLICZNYCH

WYDAWANE PRZEZ

ZWIĄZEK BIBLIOTEKARZY POLSKICH I BIBLIOTEKĘ PUBLICZNĄ M. ST. WARSZAWY

Rocznik XI. № 5 — 6.

Maj — Czerwiec 1939

WOLNY DOSTĘP DO PÓLEK

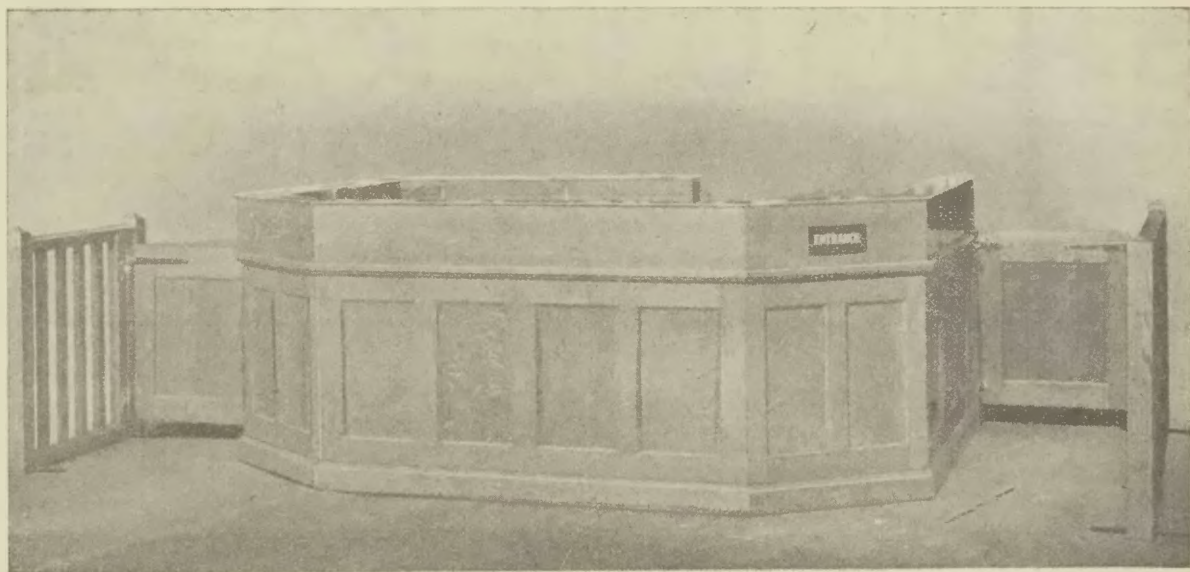
Wolny dostęp do pól, hasło, zrealizowane już w krajach skandynawskich, angielskich i amerykańskich, jest najnowszym postulatem współczesnej polityki bibliotecznej, a jednocześnie rewelacyjnym krokiem naprzód w demokratyzacji książki, która przykuta łańcuchem do pulpitu w średniowieczu, stanowi strzeżoną własność prywatną w wieku XVIII, a trudno dostępna dla szerszej publiczności w ekskluzywnych bibliotekach XIX wieku, staje się obecnie niejako własnością najszerzych warstw ludności.

Reforma ta nie mogła nie wywrzeć wpływu zarówno na czytelnika, jak i na ustrój całej biblioteki. Jeśli chodzi o czynnik pierwszy, to konsekwencje udostępnienia księgozbioru, same zresztą nasuwające się, idą w dwu kierunkach: korzyści czysto zewnętrznych, polegających na zaoszczędzeniu czasu osobie zmieniającej książkę, która unika długiego wyczekiwania i wertowania katalogów, oraz głębszych znacznie korzyści umysłowo-moralnych: czytelnik bowiem wzięty dotychczas przed drzwiami czy też stolikiem bibliotekarza, dostaje się obecnie na teren niedozwolony dotąd, co po pierwsze ma dla niego kuszący smak rzeczy zakazanej, po drugie daje możliwość i przyjemność przeczucia książek i wynajdywania ich nie przy pomocy suchego katalogu, lecz przez bezpośrednie, żywe zetknięcie. Biblioteka nabiera przez to samo ogromnej siły atrakcyjnej dla czytelnika, który zaczyna się do niej przywiązywać, a po pewnym czasie czuje się w niej jakby gospodarzem, a co za tym idzie,

toleruje jej braki, ewentualnie dąży do ich usunięcia; stosunek jego z bibliotekarzem nabiera cech równości, a więc pogłębia się, a nie znika, jak to się często mylnie podkreśla. Niezaprzeczone są wreszcie, wpływające z udostępnienia księgozbioru, korzyści umysłowe: czytelnik bowiem oswaja się z nazwiskami pisarzy, przerzuca nieznane mu dzieła, natrafia na utwory interesujące go, a przed tym niedostrzegane, w ogóle zaś styka się z różnymi działami, z całą bogatą twórczością, co mu rozszerza horyzonty i zwiększa orientację wśród piśmiennictwa.

Tak ważna dla czytelnika reforma jest również, jeśli nie bardziej przełomowa dla organizacji wypożyczalni, która pod jej wpływem musi zmienić całkowicie swój wygląd zewnętrzny: mały, często ciasny, lokal, mieszczący księgozbiór, dostępny tylko dla bibliotekarzy, ulega znacznemu rozszerzeniu, podczas gdy z drugiej strony wszelkie poczekalnie i sale katalogowe, przeznaczone dla czytelników stają się zupełnie niepotrzebne: skomplikowany rozkład dawnej biblioteki ustępuje coraz bardziej miejsce widnej, dużej sali, o powierzchni regulowanej jedynie łatwo przestawianymi półkami ruchomymi. Sprawa wielkości sali staje się w tych warunkach ważnym zagadnieniem, mającym pogodzić wygodę czytelnika z jak największą oszczędnością miejsca. Bibliotekarze amerykańscy i angielscy, mający duże doświadczenie, opracowali w tym celu szybko odpowiadający na pytanie wzór. Wygląda on następująco:

$$\left(\frac{\text{Ludność} \times \% \text{ czytelników} \times \% \text{ czytelników przychodzących dziennie}}{100 \times 100} : \text{liczba godzin otwarcia} \right) \times \frac{3}{2} \times 25 = \text{żądana powierzchnia w stopach}^2.$$

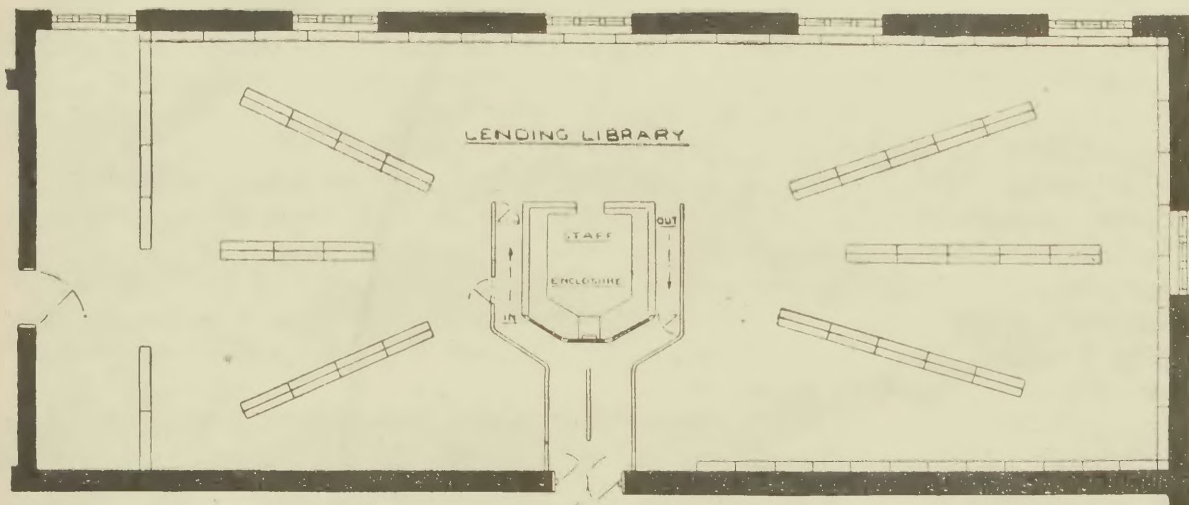
Rys. 1. Stół bibliotekarski w Anglii i Ameryce stosowany przy wolnym dostępie do półek.

Rys. 2. Wnętrze jednej z wypożyczalni w Glasgow.

Na przykład: otwieramy wypożyczalnię w dzielnicy o ludności 15 tys. przy czym przypuszczamy, że liczba czytelników wyniesie 25% ogól-

nej liczby. Jeżeli wypożyczalnia nasza otwarta będzie przez 9 godzin dziennie, a liczba czytelników przychodzących co dzień wyniesie 10%

Rys. 2 a. Plan wypożyczalni z wolnym dostępem do półek. (Patrz rys. 2 b).

Rys. 2 b. Wypożyczalnia w Finchley, Hampstead.

całej liczby, wówczas wzór będzie się przedstawiał następująco:

$$\left(\frac{15.000 \times 25 \times 10}{100 \times 100} : 9 \right) \times \frac{3}{2} \times 25 = 1562,5 \text{ stóp}^2.$$

Liczba 25 oznacza we wzorze tym, obliczonym przez Browna i Sayersa, liczbę, przeznaczonych dla każdego czytelnika, 25 stóp², do której dodaje się 50%, przewidując nierównomierny ruch przychodzących, wzrastający ogromnie w niektórych godzinach.

Przy urządzeniu wypożyczalni należy również zwrócić uwagę na wejście do sali, które odgrywa dużą rolę w bibliotece o wolnym dostępie do półek. Konieczne jest urządzenie przewidujące wejście i wyjście znajdujące się tak blisko, aby specjalnie skonstruowany stół bibliotekarski był między nimi łącznikiem. *Rys. 1.* ukazuje właśnie najpopularniejsze w Anglii i Ameryce urządzenie tego typu; przy wejściu, zaraz za furtką, oddaje czytelnik wypożyczone książki, nowe zaś wybrane przez niego dzieła, zostają przed wyjściem po drugiej stronie stołu kontrolowane i zapisane.

Z chwilą obliczenia powierzchni sali i obmyślenia wejścia do niej, należy się zająć ustawieniem półek, których rozmieszczenie może być bardzo różnorodne, w zależności od ich ilości oraz warunków pomieszczenia.

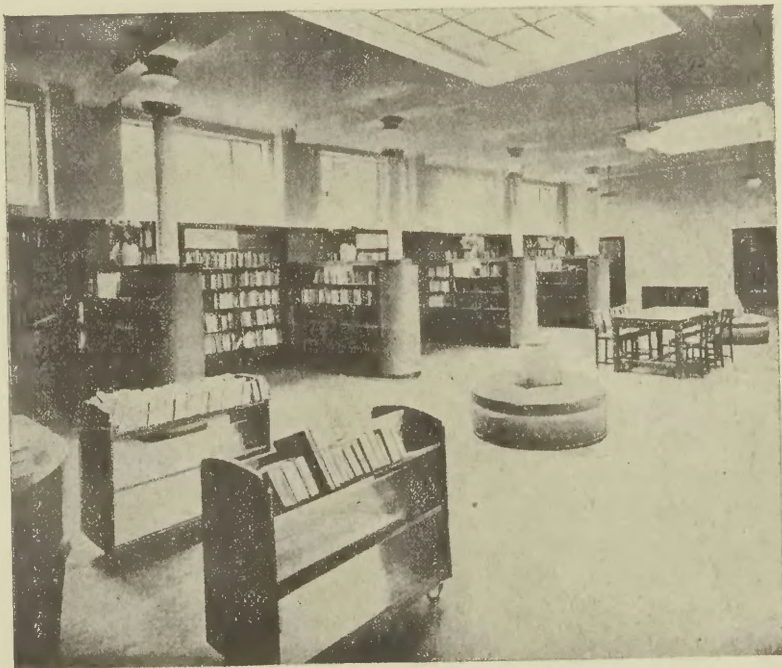
Zasadnicze sposoby mogą być następujące:

- 1) system niezmiernie popularny, wachlarzowy, połączony z ustawianiem półek pod ścianami. *Patrz rys. 2, 2 a i 2 b;*
- 2) umieszczanie półek pod ścianami jedynie, a rezerwowanie środka sali na fotele, stoliki, wystawy, katalogi itd. *Patrz rys. 3;*
- 3) tworzenie przy pomocy półek jakby małych nisz, przy jednoczesnym zachowaniu środka sali, tak jak w systemie nr 2. *Patrz rys. nr 4 i 4 a;*
- 4) umieszczanie wszystkich półek bądź prostopadle do ścian, bądź też systemem wachlarzowym.

Wszystkie wymienione systemy mają swe zalety, a zastosowanie ich zależy jedynie od indywidualnych warunków danej wypożyczalni. System pierwszy, powszechnie dotąd stosowany, pozwala na kontrolowanie czytelników przy jed-

Rys. 3. Wypożyczalnia z wolnym dostępem do półek w Viipuri, Finlandia.

Rys. 4. Wypożyczalnia w North-Finchley w Anglii.

Rys. 4a. Typ amerykańskiej biblioteki szkolnej z wolnym dostępem do półek.

noczesnej ogromnej ekonomii miejsca. Należy jednak zaznaczyć, że obecnie znika on powoli, zajmując bowiem półkami całą salę nie daje czytelnikom wygody i wystarczającej ilości miejsca. Jeśli zaś chodzi o wzgląd bezpieczeństwa księgozbioru, to i on zaczyna odgrywać małą rolę we współczesnej organizacji wypożyczalni. Bibliotekarze bowiem uważają, że należy ufać czytelnikom, wzmacnia to bowiem ich sympatię i poczucie odpowiedzialności, z drugiej zaś strony, zajmując rzecz czysto praktycznie, są oni zdania, że chcący ukraść książkę i tak zrobi to z łatwością, żaden bowiem bibliotekarz nie może pilnować jednocześnie wszystkich rozproszonych po sali czytelników. Czy pogląd taki nie jest za optymistyczny, a raczej może zanadto uzależniony od podłoża, na którym wyrósł, to oczywiście pytanie, na które w Polsce nie można dać jeszcze odpowiedzi.

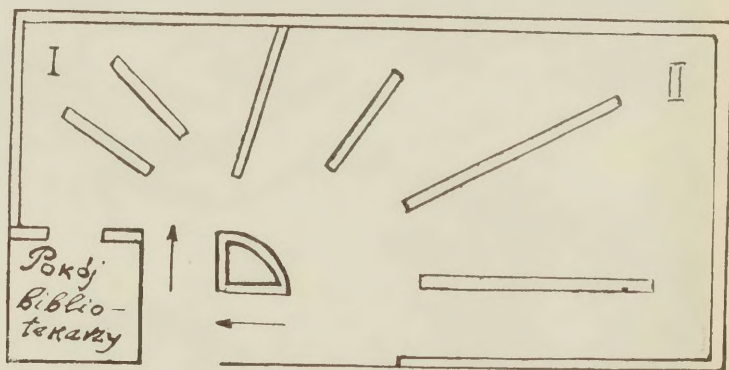
Jeśli chodzi o system 2 i 3, to pozwalają one na daleko idącą wygodę, co jest jednym z postulatów wypożyczalni współczesnych; system 3 wreszcie wykorzystywany bywa w bibliotekach nowych, o ścianach wilgotnych jeszcze, fatalnie wpływających na papier i oprawę.

Po ustawieniu półek (nawiasowo zaznaczyć należy, że liczba ich jest zawsze znacznie mniejsza, niż naprawdę potrzeba, przewiduje się bowiem duży procent książek stale wypożyczanych) pozostaje do załatwienia sprawa najbardziej chyba zasadnicza i ważna. sprawa rozmieszczenia książek, wymagająca z chwilą bezpośredniego udostępnienia publiczności księgozbioru, zupełnie innego niż przed tym, rozwiązania. Układ najpopularniejszy, stosowany obecnie najczęściej, to podział na literaturę naukową, ustawioną według systemu dziesiętnego na półkach, zaopatrzonych wyraźnymi tablicami informacyjnymi, oraz na znacznie zawsze przeważającą liczebnie — beletrystykę, umieszczoną w oddzielnym, przeznaczonym sobie miejscu. System rzadziej używany polega na mieszanii obydwóch rodzajów książek, w ten sposób np. że półkę najwyższą zajmuje beletrystyka, niższą literatura naukowa, jeszcze niższą znów beletrystyka itd. Ten dziwny na pozór układ, stosowany jest we wszystkich bibliotekach południowego

Londonu, gdzie dyrektorem centrali jest prezes English Library Association — Sayers, którego zdaniem mieszanie utworów poważnych z lekkimi zmusza niejako czytelników do zainteresowania się literaturą naukową, do której, gdyby była ona zgrupowana na specjalnych półkach, nigdy by nie zajrzeli. Pogląd ten jest zresztą dość osamotniony, przeważnie beletrystykę ustawia się oddzielnie, szeregując ją w porządku alfabetycznym autorów. Układ drugi, grupujący utwory beletrystyczne zależnie od ich treści, a więc wydzielający powieści miłosne, obyczajowe, zabawne, sensacyjne itp., stosowany bywa w środowisku bardzo prymitywnym, pozbawionym smaku artystycznego.

Sam dobór książek i autorów jest oczywiście nieco surowszy w bibliotekach z wolnym dostępem do półek, choć również nie usuwa się książek bardzo trudnych, słabych czy też z jakiegoś powodu tzw. niecenzuralnych. Bibliotekarze amerykańscy czy angielscy stosują tu po cichu system układania tego rodzaju utworów na półki, do których, jak wiedzą z doświadczenia, czytelnik rzadko zagląda. Utwór taki dostarczany jest zawsze na specjalne żądanie, nie wpada jednak w ręce przypadkowego czytelnika, który o nim nic przedtem nie wiedział. Jeśli chodzi o młodzież, to ma ona albo własną, wydzieloną przy pomocy półek salkę, *patrz rys. 5*, albo też specjalne miejsce w sali ogólnej, przy czym rzeczą bibliotekarza jest pilnowanie, aby młodzi czytelnicy nie przechodzili do wypożyczalni dla dorosłych.

Jak zaznaczono już wyżej, wysiłki biblioteki współczesnej idą w kierunku uprzyjemnienia czytelnikowi pobytu w wypożyczalni i zapewnienia mu daleko idącej wygody czy nawet komfortu. W tym też celu na środku sali umieszcza się sto-

Rys. 5. I. Wypożyczalnia dla młodzieży.
II. Wypożyczalnia dla dorosłych.

Rys. 6. Wypożyczalnia w Croydon. (The Mitcham Road Library), Anglia.

Rys. 7. Biblioteka dla dzieci w Liverpool, Anglia.

liki z czasopismami i fotele, na których czytelnik może odpocząć, przeczytać gazety, przejrzeć wybraną książkę itd. Dla ułatwienia doboru książek urządza się małe wystawy utworów omawiających jedno zagadnienie czy też książek nowonabytych, lub też specjalnie aktualnych. Stały stolik z napisem „książki, polecane przez personel biblioteki” zajmują, zmieniane często, dobre dzieła zapomniane lub też nowsze, pozbawione głośnej reklamy. *Patrz rys. 6.*

Półki są niskie i nie sięgające podłogi, przy czym półka najniższa jest tak pochylona, aby czytelnik mógł bez schylania się przeczytać wszystkie tytuły (*patrz rys. 7*) — jeśli zaś chodzi o same książki, to specjalną uwagę przykładają do ich wyglądu zewnętrznego: oprawianie w szary papier oraz, wszelka jednostajność są na indeksie — książka musi być barwna i przyciągająca. Nazwisko autora i tytuł wytłacza się na grzbiecie książki, przy czym pierwsze litery nazwiska uwydatnia się, celem ułatwiania szukania danego dzieła. Czasami też wszystkie woluminy oznaczane są na grzbiecie jakimś znakiem kolorowym, który nie pozwala na przedstawianie książek przez nieuważnych czy też niedbałych czytelników.

Kropki lub kreski te, będące w tylu kolorach, ile jest poziomych szeregów półek, stawiane są na grzbietach książek na różnych wysokościach, zależnie od miejsca w sali gdzie się normalnie znajdują. Dzięki temu, gdy czytelnik położy książkę z półki drugiej, np. mającą zielony znak, na trzecią o sygnaturze czerwonej, różnica kolorów wnet zdradzi omyłkę, gdy zaś umieści książkę wprawdzie na drugiej półce, lecz w niewłaściwym miejscu, wówczas wykryje nieporządek różnica wysokości znaku.

Na zakończenie dodać należy, że hasło wolnego dostępu do półek przedostaje się już z bibliotek publicznych do ściśle naukowych. Wprowadziła go między innymi nowa biblioteka uniwersytecka w Cambridge, zbudowana według najnowszych wzorów amerykańskich; składy jej mieszczą się na kilkunastu piętrach ogromnej wieży, zajmującej środek budynku. Wskutek rozmieszczenia całego księgozbioru na kilkudziesięciu poziomach oraz dzięki bardzo przejrzystej numeracji i tablicom, studenci, sami udający się windami po potrzebne im utwory, momentalnie je znajdują, nie marnując czasu ani na wyczekiwania, ani też na uciążliwe szukanie.

Jadwiga Krauzówna.

BIBLIOTEKARSTWO W CZASOPISMACH

POLSKA.

Dziennik Urzędowy Min. W. R. i O. P. nr 1/39 zamieszcza zarządzenie ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego z dn. 12. stycznia 1939 r. w sprawie międzynarodowego wypożyczania zbiorów bibliotecznych. Zarządzenie to normuje postępowanie przy wypożyczaniu zbiorów bibliotecznych między bibliotekami krajowymi i zagranicznymi i pozostaje w ścisłej łączności z opracowanym przez Federację Międzynarodową Związków Bibliotecznych regulaminem wypożyczania międzynarodowego.

Ilustrowany Kurier Codzienny z dn. 9.IV.39 r. W felietonie „Sto lat Biblioteki polskiej w Paryżu” St. Wasylewski, z nutą sentymentu właściwą swoim szkicom obyczajowo-historycznym, opowiada dzieje Biblioteki polskiej. Kilkoma rysami charakteryzuje nastroje w jakich kładziono pod nią podwaliny, wymienia ludzi dla niej pracujących, mówi o trudnościach z jakimi musiała się borykać w przeszłości i o jej obecnym rozwoju i poczynaniach. Krótki ten szkic doskonale uzupełnia kilka fotografii.

Pani Domu. Zesz. 7/39 zamieszcza artykuł C. Gutry „Książki w domu” poświęcony bibliotece domowej i sprawie jej organizacji. Artykuł zawiera wskazówki dotyczą-

ce wyboru szaf, objaśnia systemy ustawiania książek, podaje najogólniejsze zasady katalogowania. Przy układzie książek według działów radzi zastosować system klasyfikacji dziesiętnej. Kilka słów poświęcono również oprowadzeniu książek. Na zakończenie znajdujemy schemat zorganizowania pracy przy porządkowaniu księgozbioru. Dopelnienie artykułu stanowi króciutka bibliografia, oraz kilka fotografii i rysunków.

Przegląd Biblioteczny. W zesz. 1/39 znajdujemy na najczelniejszym miejscu obszernie wspomnienie, pióra J. Sajdaka poświęcone działalności bibliotecznej i naukowej papieża Piusa XI. W „Kronice” tegoż zeszytu dział „Z życia bibliotek” wypełniają sprawozdania z działalności bibliotek następujących: Biblioteka Polsk. Akad. Umiejętności. Sprawozdanie za rok 1938. Dn. 31 grudnia 1938 r. Biblioteka liczyła: 2064 rękopisy skatalogowane, inkunabułów 137, druków rzadkich 1568, wydawnictw ciągłych, druków po 1600 r. i broszur około 196.000 tomów. W dziale wydawnictw ciągłych zbiory B-ki powiększyły się o 2661 tomów, w dziale druków nowych o 5702 tomy. W czytelni korzystało ze zbiorów 2849 osób, w wypożyczalni 1731. — Biblioteka Muzeum XX. Czarotoryskich. Ilość druków wzrosła w 1938 r. o 353 dzieła (bez kontynuacji czasopism), liczba zaś rękopisów powiększyła się o 97 tomów,

pochodzących z małymi wyjątkami ze zbiorów rodzinnych Ks. Czartoryskich. Sprawozdanie omawia również prace inwentaryzacyjno-katalogowe prowadzone przez Bibliotekę w 1938 r. — Biblioteka Publiczna m. Lwowa istniała już od roku 1917 jako „biblioteka miejska”. Księgozbiór jej, który powstał z licznych darów prywatnych, mieścił się przy Archiwum Miejskim w ratuszu lwowskim. W roku 1938 podjęto prace zmierzające do uprzyśpieszenia zbiorów szerszej publiczności. Rezultatem tego było otwarcie dn. 21 listopada ub. r. Biblioteki Publicznej m. Lwowa. Mieści się ona obecnie w gmachu Muzeum Przemysłu Artystycznego. Posiada czytelnię i wypożyczalnię. Od 23.XI.1938 r. do 31.I.1939 r. korzystało z czytelni 798 osób, wypożyczając 1082 dzieła w 1334 tomach. Wypożyczalnia wydała do domu 800 dzieł w 899 tomach 690 osobom. — Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Lwowie. Biblioteka Zakładu liczy obecnie 207.122 dzieła w 309.576 tomach, 298.854 woluminach. Nieskatalogowanych 100.000 tomów. Czasopism bieżących 1650. Rękopisów około 13.500, dyplomów 2.260, autografów około 7.500, map 2.397, muzykaliów 741. Z Pracowni Naukowej korzystało w ub. r. 6.940 osób, którym wydano 11.363 dzieła w 18.481 tomach, 3.933 rękopisów, 292 autografów i 32 dyplomów. Do domu wypożyczono 4.764 dzieła w 5.977 tomach 2.697 osobom. Biblioteka im. Gwalberta Pawlikowskiego liczy druków 22.332, rękopisów 290, dyplomów 232, autografów 4.270, map 678, numizmatów 3.688, rycin 24.827. Biblioteka Muzeum XX. Lubomirskich posiadała w 1938 r. 3.627 dzieł w 4.125 tomach. — Biblioteka Przyjaciół Nauk w Poznaniu. Sprawozdanie obejmuje lata 1937—1938. Ogólny stan zbiorów Biblioteki wynosi: 100.414 wol. druków, 161 inkunabułów, 788 rękopisów, 473 dyplomy, 631 autografów, 1.492 map i atlasów, 1.330 nut. Nadto księgozbiór Kosińskich (5.733 wol.), Szczyńskiego (1.750 wol.) i Bielickiego (1.008 wol.). Poza tym w Bibliotece znajduje się Archiwum Sułkowskich i zbiory Kraszewskiego. Czytelników korzystało z B-ki w 1937 r. — 272 w 1938 — 271. Liczba odwiedzin w czytelniach wynosiła 5.161 w 1937 r., 5.258 w 1938 r. W czytelniach wypożyczono 10.763 wol. w 1937 r. i 4.058 wol. w 1938 r., w wypożyczalni 2.642 wol. w 1937 r., 4.968 wol. w 1938 r. Biblioteka bierze udział we wszystkich pracach ogólnych, podejmowanych przez biblioteki polskie: w kontynuacji Centralnego katalogu czasopism zagranicznych, w pracy nad Centralnym katalogiem zagranicznej literatury obcojęzycznej, oraz nad Ogólnym katalogiem inkunabułów. — Biblioteka - Czytelnia Sądowa w Wilnie powstała z komasacji bibliotek istniejących przy poszczególnych wydziałach i liczy około 10.000 tomów. W Min. Sprawiedliwości uzyskano specjalny etat dla fachowego bibliotekarza i etat woźnego. Księgozbiór kompletowany jest przy pomocy stałej dotacji Ministerstwa, oraz dzięki dobrowolnemu opodatkowaniu się sędziów, prokuratorów, asesorów, pisarzy hipotecznych i notariuszy w wysokości 1 zł miesięcznie. Nad doborem księgozbioru czuwa Komisja Biblioteczna składająca się z pięciu osób. O najnowszych nabytkach informuje Biuletyn wydawany przez Bibliotekę. Biblioteka prócz katalogu alfabetycznego i rzeczowego własnego księgozbioru posiada katalog centralny cza-

sopism prawniczych znajdujących się w trzech największych bibliotekach naukowych w Wilnie. Biblioteka udziela również doraźnych informacji bibliograficznych.

Samorząd. Nr 45/38 zamieszcza krótkie sprawozdanie z rozwoju oświaty pozaszkolnej w powiecie rówieńskim w r. 1937/38 (woj. wołyńskie). Dane odnoszące się do bibliotekarstwa są następujące: Bibliotekami w powiecie dysponuje Centrala Bibliotek Ruchomych. Posiada ona księgozbiór, liczący 4.683 książki podzielone na 68 kompletów, prócz tego 15 kompletów książek należących do Inspektoratu Szkolnego oraz biblioteczkę teatralną, obejmującą 352 sztuki teatralne. W r. 1937/38 obsłużono 83 punkty biblioteczne przy 212 istniejących w powiecie. — W zesz. 49/38 znajdujemy wzmiankę o poświęceniu lokalu Powiatowej Centrali bibl. ruchomych i wystawie książki w Koninie (woj. poznańskie). Centrala powstała w lipcu 1934 r. Liczby dotyczące jej rozwoju są następujące: bibliotek ruchomych w 1934 r. — 4, w 1938 r. — 39; książek (tomów) w 1934r. — 476, w 1938 r. — 1953; czytelników w 1934 r. — 111, w 1938 r. — 1633. Miejsowości w powiecie obsłużono w 1934 r. — 6, w 1938 r. — 45. Świadczenia samorządowe Wydziału Powiatowego na Centralę wynosiły w 1934 r. — 554 zł 50 gr, w 1938 r. wzrosły do 2.466 zł 30 gr. Równocześnie z poświęceniem Centrali w ramach „Miesiąca propagandy książki” urządzono również wystawę książki. Wystawa skupiła około 1500 książek dla młodzieży i dorosłych, prowadząc jednocześnie propagandę na rzecz ich nabywania lub czytania. Wystawę zwiedziło około 200 osób. — Zesz. 51/38 zawiera krótką wzmiankę o pracach oświatowo-kulturalnych w pow. suwalskim (woj. białostockie). M. i. dowiadujemy się, że akcję czytelnictwa prowadzi tam nauczycielstwo z pomocą kompletów ruchomych. Złożyło się na nie 47 kompletów Powiatowej Centrali Bibl. Ruchomych, 65 kompletów gminnych, 17 kompletów Pol. Macierzy Szkol. Prócz tego punkty oświatowe korzystają z bibliotek żołnierskich K. O. P. — Zesz. 1/39 podaje wzmiankę o zebraniu Komisji do Spraw Społecznych Wsi Komitetu do Spraw Kultury Wsi w dn. 20.XII.1938 r. Na odcinku Podkomisji Bibliotek i Czytelnictwa Komisja przyjęła instrukcję w sprawie organizacji powiatowej sieci bibliotecznej. Instrukcja omawia szczegółowo: a) strukturę powiatowej sieci bibliotecznej, b) organizację i zadania bibliotek rejonowych, c) organizację i zadania bibliotek gminnych, d) zadania powiatowej bibl. publicznej, e) zagadnienie bibliotekarzy, f) lokale, g) fundusze. Komisja przyjęła również wnioski w sprawie subwencjonowania przez Państwo bibl. samorządowych w wysokości przynajmniej 25% ogólnych wydatków samorządu terytorialnego, ponoszonych na ten cel. Ponieważ wydatki te wynoszą rocznie przeszło 1 milion złotych, wobec tego budżet min. W. R. i O. P. powinien zawierać sumę 250.000 zł, przeznaczoną na subwencje dla bibl. samorządowych¹⁾. — Zesz. 2/39. W ramach „Spraw bieżących” zamieszczono sprawozdanie ze stanu oświaty pozaszkolnej w pow. nowogrodzkim. W odniesieniu do bibliotek znajdujemy wiadomość o założeniu Powiatowej Centrali Bibliotecznej, której księgozbiór liczy 8.943 to-

¹⁾ Patrz „Bibliotekarz”, 1939, str. 16—17.

my. Zaopatruje ona 135 punktów w komplety książek po 50 woluminów każdy. Prócz tego poszczególne gminy wyasygnowały w ostatnich latach na zakładanie bibliotek gminnych łącznie 4.200 zł. — W tymże zeszycie podane są również szczegóły dotyczące bibliotek w województwie warszawskim. Na terenie województwa istnieje ich 529. Posiadają około 330.000 tomów. Obsługują 39.000 czytelników. Wypożyczeń zanotowano 553.000. Z bibliotek korzysta 1,8% ludności. Na jedną książkę przypada 2 mieszkańców w miastach, 13 na wsi. We wszystkich powiatach istnieją już centrale biblioteczne. W roku ubiegłym księgozbiory ich powiększyły się o 9.200 tomów. Na terenie województwa w 16 miastach znajdują się biblioteki samorządowe, w pozostałych istnieją biblioteki organizacji społecznych i różnych instytucji. 10 miast nie posiada wcale bibl. o charakterze publicznym. Biblioteki gminne znajdują się w 81 gminach, reszta (około 20%) korzysta z kompletów bibliotecznych nadsyłanych z centrali powiatowych, utrzymywanych przez pow. zw. samorz. — Zesz. 5/39 zamieszcza obszerny artykuł J. Janiczka pt. „Rozwój powiatowych centrali bibliotecznych”. Autor na wstępie podkreśla zły stan bibliotekarstwa oświatowego w Polsce, w szczególności zaś na terenie wsi. Jest to rezultat małej liczby bibliotek, ubóstwa księgozbiorów i niedostatecznego ich wykorzystania. W Polsce korzysta z bibliotek zaledwie 3% ludności. Objawem mogącym świadczyć o zbliżającej się w tej dziedzinie poprawie jest pozytywny stosunek społeczeństwa, samorządu terytorialnego i Państwa do działalności powiatowych centrali bibliotecznych. Na ten typ bibliotek, pierwsze ogniwo przyszłej sieci bibliotecznej, nakłada autor ciężkie i różnorodne obowiązki. Mają one mianowicie „spełnić w przyszłej sieci bibliotecznej doniosłą rolę czynnika organizującego, koordynującego i racjonalizującego akcję biblioteczną na terenie powiatu”. W chwili obecnej istnieje takich centrali 139, tzn. 58% powiatów posiada własne samorządowe centrale biblioteczne. Powiaty województw wschodnich posiadają je w 100%, województw centralnych w 89%, województw zachodnich w 63%. Najgorzej przedstawia się grupa województw południowych gdzie zaledwie 3% powiatów posiada centrale samorządowe. (Na terenie tym przeciwdziała tworzeniu centrali samorządowych T. C. L. i T. S. L.). Szybki rozwój centrali powiatowych zaznaczył się szczególnie w ostatnim czteroleciu. W roku 1934 istniało 86 bibliotek tego typu ze 100 tysiącami tomów, w 1938 r. zaś mamy ich już 139 z księgozbiorem 388 tysięcy tomów (na ogólną liczbę 9.400 bibliotek i 6.500 tysięcy tomów księgozbioru). Zdaniem autora, „powiatowe centrale biblioteczne są nie tylko zasobniejsze w książki od innych bibliotek, ale zarazem bardziej od nich przystosowane do poważnej i wydajnej pracy”. Należy zatem dołożyć wszelkich starań w kierunku ich dalszego rozwoju. — Na następnym miejscu znajdujemy w tymże zesz. artykuł B. Wajszczukowej „Biblioteki oświatowe w wojew. lubelskim. Stan i potrzeby”. Rejestracja bibliotek oświatowych w 1928 r. wykazała na terenie województwa 532 biblioteki o 343.104 tomach i 34.983 zarejestrowanych czytelnikach, w tym 30 bibl. samorządowych o 34.983 tomach księgozbioru. Działal-

ność tych bibliotek była nieskoordynowana i w wielu wypadkach bezplanowa. W roku szkol. 1932/33 Kuratorium podjęło próbę wciągnięcia powiatów do akcji tworzenia sieci bibl. ruchomych dla wsi. Rezultatem tego był udział finansowy powiatów w zbiorowym opracowaniu bibl. ruchomych. Pozwoliło to na stworzenie 427 kompletów zagadnieniowych 75-tomowych i zakupienie dużej ilości luźnych książek dla bibl. powiatowych. Akcję subwencjonuje min. W. R. i O. P. Rezultat tych działań wyraził się w 1937/38 r. cyframi: 626 bibliotek z księgozbiorem 454.487 tomów (samorządowe i społeczne), 68.570 czytelników i 953.890 wypożyczeń. Na przestrzeni ostatnich 3 lat obrót książek wynosi 2,4 dla książek popularno-naukowych, 3,5 dla beletrystyki, 7,4 beletrystyka dla młodzieży. W roku 1936/37 czytało 2,6%, w 1937/38 — 3,1% ogółu ludności. Nad całością prac bibliotecznych w powiatach czuwają powiatowe komisje oświaty pozaszkolnej jako organ doradczy i opiniodawczy. Jednocześnie wyłoniły one z siebie jako organ fachowo-doradczy komisje biblioteczne. Taka sama organizacja istnieje na terenie gminy. W obecnej chwili właściwe czynniki opracowują plan rozwoju czytelnictwa w powiecie. Plan ten obejmuje: organizację opieki nad akcją biblioteczną, rozmieszczanie bibliotek w gromadach i gminach w zależności od potrzeb czytelnictwa oraz program realizacji pełnej sieci bibliotecznej na przestrzeni określonej liczby lat. Artykuł zaopatrzony jest w liczne tablice statystyczne.

Stolica. Nr 1—2/39 zamieszcza obszerny artykuł Z. Rodziewiczowej pt. „Czytelnictwo powszechne Warszawy”. Znajdujemy w nim krótką historię rozwoju bibliotek publicznych w Warszawie. Rozpoczyna ją założenie pierwszej czytelnii bezpłatnej w 1858 r. Wokół niej grupują się w latach następnych czytelnie Warszawskiego Tow. Dobroczynności, których liczba dochodzi w końcu XIX w. do 23. Pracując w nich najwybitniejsi ludzie owej epoki, m. in. Kraszewski, Karłowicz, Chlebowski, Promyk i in. W 1906 r. powstaje samodzielna instytucja: Tow. Czytelń m. Warszawy, które rozwija swą działalność łącznie z dawnymi Czytelniami W. T. D. W 1907 r. założone zostaje Tow. Biblioteki Publicznej. Po odzyskaniu niepodległości, wszystkie te placówki, nie posiadając żadnych stałych podstaw finansowych znalazły się w położeniu bardzo ciężkim. Wynikiem tego było połączenie się bibliotek W. T. D., Tow. Czytelń m. W-wy i Filii Bibl. Publicznej (dawna czytelnia pracowników Kolei Warsz.-Wiedeńskiej) w Towarzystwo Bibliotek Powszechnych w Warszawie. T. B. P. istniało do roku 1935, kiedy to należące do niego biblioteki zostały włączone do miejskiej sieci bibliotecznej, jako Sekcja Wypożyczalni Bibl. Publicznej, która już od 1928 r. była instytucją miejską. Od tej chwili datuje się szybki rozwój placówek bibliotecznych. Zorganizowano centralne opracowywanie księgozbioru. Powiększono ilość godzin otwarcia do 4. Zniesiono kaucję i wpisowe, ustalając opłatę miesięczną na 1 zł (w 1936-37 r. zmniejszono ją do 50 gr). Zmniejszenie opłat wpłynęło na masowy napływ czytelników. W roku 1937—38 wypożyczalnie obsługiwały 32.533 czytelników przy 797.661 odwiedzinach i 1.160.286 przeczytanych książkach. Księgozbiór wypożyczalni wynosił w tym cza-

sie 111.209 dzieł w 124.239 wol. Jednocześnie przeprowadzono szereg czynności zmierzających do racjonalnego zorganizowania pracy z punktu widzenia technicznego i oświatowego. Sprawdzono księgozbiór usuwając książki zniszczone i przestarzałe i obliczono go według działów (beletrystyka 35.4%, poezja i dramat 10.8%, książki dla dzieci 13.5%, książki popul.-nauk. 40%). Dało to podstawy do rozplanowania zakupu nowych książek. Ogólna liczba 16.940 czytelników w dn. 1.IV.38 r. dzieliła się na młodzież do lat 18 — 49% i dorosłych — 51%, kobiety — 58%, mężczyźni — 42%. Wśród młodzieży korzystają z wypożyczalni przede wszystkim uczniowie gimnazjum, wśród dorosłych — pracownicy umysłowi. W chwili obecnej, wobec szybkiego rozwoju wypożyczalni staje się koniecznym zwiększenie godzin otwarcia, zmiana lokali na bardziej przystosowane do obecnych potrzeb oraz powiększenie personelu. Byłoby również wskazane otwarcie pewnej liczby nowych placówek na pozbawionych obecnie bibliotek krańcach miasta.

Maria-Magdalena Kwasieberska.

Silva Rerum, zesz. 3, zawiera artykuł Józefa Korpały o sporze sukcesorów biskupów Żałuskich o „Bibliotekę Żałuskich”. Dział „z życia bibliotek”, w porównaniu do dawnych roczników czasopisma, przedstawia się na razie aż nazbyt ubogo. Miejmy nadzieję, że następne zeszyty przyniosą poprawę. W omawianym zeszycie znajdujemy jedynie dwie skromne notatki o wystawach urządzonych przez Bibliotekę Seminarium Polskiego w Orchard Lake i przez Landesbibliothek w Dreźnie. Notatka bibliograficzna Ksawerego Świerkowskiego powinna się znaleźć w innym dziale. Poza tym recenzje: Bystronia — Człowiek i książka, Muszkowskiego — Życie książki i Radlińskiej — Książka wśród ludzi. W stosunku do zeszytu 1/2 zaszyły niewielkie, ale jakże trafne i miłe dla oka zmiany graficzne. Myślę tu o zręcznie umieszczonych w tekście kliszach oraz o zmianie czerni druku okładki na ciemny granat, który doskonale harmonizuje z jasnokremowym papierem. Załączone reprodukcje doskonale²⁾.

Tadeusz Sokołowski.

²⁾ Patrz „Bibliotekarz”, 1939, str. 11.

KSIĄŻKI Z DZIEDZINY BIBLIOTEKOWNAWSTWA

Heitzer Sebastian i Sauter Herman. *Gemeindliche Büchereipflege*. Wegweiser für Bürgermeister und Büchereipflege. Mit. 8 Abbildungen. München 1938. Kommunalchriften — Verlag. J. Jehle. (20,5 × 14,5). s. 79.

„Zadaniem książki jest służyć radami burmistrzom i bibliotekarzom przy zakładaniu i prowadzeniu bibliotek na wsi i w małym mieście, w celu ułatwienia im ich odpowiedzialnej pracy”. Zdanie to, zaczerpnięte z przedmowy, charakteryzuje może najdobitniej omawianą broszurę. Treścią przypomina ono bardzo recenzowaną już w „Bibliotekarzu” książkę Schriewera, na którą zresztą autorzy się często powołują¹⁾.

Na początku broszury wymienione są daleko idące, bo zawierające nawet spisy książek, podstawy prawne, następnie omówiona jest współpraca państwowych poradni bibliotecznych i bibliotek gminnych na terenie Bawarii, świadcząca o daleko posuniętej ingerencji państwa, w końcu następuje część praktyczna. Ta ostatnia oparta jest na wzorach opracowanych i podanych przez Schriewera w jego książce. Całość, ujęta krótko i przystępnie, z pewnością zapozna laika zajmującego się bibliotekarstwem (z konieczności lub z zamiłowania) z większością problemów, jakie mogą mu się nasunąć w jego pracy.

Seweryn Widerszal.

Problem upowszechnienia wartości kulturalnych. W-wa 1938. Wyd. Obozu Zjednoczenia Narodowego, s. 143. Biuro Studiów i Planowania O. Z. N. Materiały i prace — Zeszyt 5.

Wydawnictwo powyższe przynosi ciekawe zestawienie istniejącego materiału z zakresu aktualnego stanu takich wartości kulturalnych, jak książka, prasa, radio, teatr, film, oraz rozpatruje możliwość usunięcia braków, wysuwa

propozycje rozwoju i organizacji tych gałęzi dóbr kulturalnych w celu ich upowszechniania.

Szeroko jest potraktowany rozdział poświęcony książce. Daje on materiały, dotyczące wysokości nakładów, charakterystykę rynku wydawniczego, dane dotyczące przekładów i reedycji. Wyszukiwany jest postulat powołania do życia publiczno-prawnej instytucji księgarskiej, któraby czuwała nad planem wydawniczym i badała związane z tym kwestie.

Zagadnienia bibliotekarskie potraktowane są dosyć ogólnie i teoretycznie, niemniej przynoszą interesujący materiał statystyczny i zawierają wiele słusznych uwag.

W przyszłej sieci bibliotecznej proponowana jest organizacja oparta na 3 stopniach: I-szy stopień odpowiada punktom bibliotecznym rozrzuconym na terenie powiatu, II-gi stopień odpowiada centrali powiatowej, III-ci — centrali ogólnopaństwowej. Poza tym przewiduje się w proponowanej organizacji bibliotekarstwa oświatowego Centralny Urząd Biblioteczny przy Min. W. R. i O. P., jako czynnik koordynujący i kontrolujący. Całość akcji przewidywana jest w dwóch etapach. Etap I-szy: dobrowolna realizacja planu bibliotecznego przez samorządy terytorialne przy pomocy państwa. Ministerstwo W. R. i O. P. w tym czasie miałoby obowiązek zorganizowania Urzędu bibliotecznego oraz ogólnopolskiej poradni bibliotecznej. Etap II-gi: przymusowa realizacja niewykonanych fragmentów planu akcji bibliotecznej przez ustawę biblioteczną.

Dalej wysunięte są słuszne postulaty w stosunku do doboru książek, który ma uwzględniać zainteresowania i potrzeby środowiska, możliwość samokształcenia i postulaty regionalizmu. Położono nacisk na konieczność przeprowadzenia badań nad czytelnictwem.

Specjalna uwaga zwrócona została na sprawę sił fachowych, które będą niezbędne przy realizacji sieci bi-

¹⁾ Patrz „Bibliotekarz”, 1939, str. 41—42.

bliotek publicznych; proponowane jest przygotowanie fachowych bibliotekarzy 2 stopni: o poziomie wykształcenia wyższego i półwyższego (licealnego). Pierwsi przewidywani są na pracowników Central i instruktorów, drudzy na kierowników punktów bibliotecznych. O ile samo zagadnienie konieczności przygotowania fachowych kadr pracowników bibliotecznych jest należycie ocenione — o tyle plan ich przygotowania i przewidywana ich rola nie odpowiada potrzebom i warunkom pracy bibliotek oświatowych.

Przygotowanie fachowe licealne jest w fachu bibliotekarskim nie do pomyślenia. Praca w bibliotece oświatowej, gdzie bibliotekarz jest kierownikiem samokształcenia, doradcą w sprawach ogólnooświatowych, wymaga pewnego doświadczenia i wyrobienia życiowego, orientacji w zagadnieniach życia społeczno-kulturalnego, czego od młodzieży między 16 a 18-ym rokiem życia (wiek ucznia w liceum) wymagać nie można, nie mówiąc już o tym, że cały szereg książek, które bibliotekarz winien znać, są na ten wiek zatrudne. Przyszłe szkoły bibliotekarskie powinny przyjmować kandydatów posiadających co najmniej ukończonych lat 18. Niezależnie od tego typu szkół będą musiały powstać stałe kursy przysposobienia bibliotecznego, dla tych, którzy będą prowadzili punkty biblioteczne. Będą to w większości wypadków nauczyciele lub pracownicy gmin — częściowo tylko zatrudnieni, jako bibliotekarze. I na to należy zwrócić baczną uwagę — to właśnie będą pracownicy stopnia I-go sieci bibliotecznej.

Bardzo słuszny jest postulat, aby kandydaci do fachu bibliotekarskiego rekrutowali się w większej mierze niż dotychczas z młodzieży pochodzącej ze środowiska wiejskiego i małomiasteczkowego. Potrzebne będzie tu zorganizowanie odpowiedniej akcji stypendialnej.

Dalej podniesione i omówione są w publikacji problemy regionalizmu, doniosła rola uniwersytetów ludowych i powszechnych, rola i zadania gminnych domów społecznych. Poza powyższymi problemami zestawione są materiały dotyczące sprawy teatru, kina, i prasy. Całość wysuwa szereg propozycji, dotyczących wielce doniosłych spraw społeczno-kulturalnych, które oddawna domagają się realizacji i rozwiązania w skali państwowej. Kryje się tu jednak niebezpieczeństwo pewnych przeoczeń i błędów: jeszcze zamało dostatecznie zbadano przedmiot u źródła, w terenie, opierając się tylko na istniejących danych, nieraz czysto teoretycznych. Ujawnia się to specjalnie w dziale zagadnień bibliotecznych. Poza tym zaś może za mało jest brana pod uwagę i uwzględniana rola organizacji społecznych, które wielką rolę odgrywały i odgrywają we wszystkich poruszanych problemach upowszechniania wartości kulturalnych — i dla których — bez względu na kierunek i nastawienie te wartości są wspólną platformą porozumienia. *Zofia Rodziewicz.*

State Control and State Aid for Libraries. Statement of the Case... „The Librarian” Series of Practical Manuals VII. State Control of Public Libraries. A. J. Philip. Gravesend 1937. (19 × 13), str. 72.

W dwóch krajach anglosaskich, które według ogólnej opinii mogłyby służyć za wzór zorganizowania bibliotek publicznych zachodzą obecnie ciekawe procesy, które go-

dzą w poważnym stopniu w dotychczasową politykę obu krajów.

Już od dłuższego czasu Związek Bibliotekarzy w Stanach Zjedn. prowadzi kampanię, której celem jest obok koordynacji pracy ogółu bibliotek w kraju, także rozbudowa gęstej sieci bibliotek publicznych i utrzymanie ich na dostatecznym poziomie dzięki scentralizowaniu akcji bibliotecznej w ręku państwa (rządu federalnego i stnów), oraz wypłacaniu stałych zasiłków państwowych dla bibliotek. Obecnie w serii angielskich podręczników dla bibliotekarzy ukazuje się praca poświęcona temu zagadnieniu na terenie Wielkiej Brytanii.

Praca niniejsza zawiera szereg referatów zwolenników i przeciwników nowej akcji. Redaktor zbioru w przedmowie rezygnuje z wypowiedzenia opinii w tej sprawie, podkreślając informacyjny, bynajmniej nie propagandowy charakter wydawnictwa. Przytoczę tutaj tylko główne argumenty referentów.

Zwolennikom centralizacji chodzi o połączenie ogółu bibliotek w kraju w jeden narodowy system. Twierdzą oni przytem, że biblioteki publiczne odgrywają już zbyt doniosłą rolę w życiu społeczeństwa, aby można je było pozostawić zmiennym losom pod wyłączną opieką samorządów lokalnych. Za ich dostateczną liczbę i poziom powinno odpowiadać państwo, roztaczając nad bibliotekami opiekę w formie stałych zasiłków i kontroli. Centrala dla spraw bibliotek mieściłaby się prawdopodobnie przy Min. Oświaty, chociaż nawet projektuje się utworzenie specjalnego Ministerstwa dla Bibliotek, Muzeów, Galeryj i Sztuki.

Przeciwnicy projektowanej akcji lękają się głównie utraty wolności doboru książek, wskutek kontroli rządowej. Na zapowiedź wspaniałej przyszłości, jaka czeka biblioteki publiczne dzięki pomocy państwa, przypominają, że o wiele słabiej w porównaniu z bibliotekami samorządowymi uposażone są pozostające pod kontrolą komisji oświatowych sieci biblioteczne hrabstw, oraz zwracają uwagę na trudną sytuację finansową Centralnej Biblioteki Narodowej.

Zwolennikami centralizacji są przedstawiciele rządu, Fundacji Carnegie'go, sieci bibliotecznych hrabstw, oraz bibliotekarze Walii, w przeważającej liczbie byli nauczyciele. Nowa akcja napotyka na energiczne protesty ze strony przedstawicieli bibliotek samorządowych.

Reasumując opinie wyrażone przez referentów, w zakończeniu zbioru p. Pintress zwraca uwagę m. in., że protesty przeciwników centralizacji akcji bibliotecznej są skierowane nie tyle przeciwko samej idei, ile przeciw powierzeniu spraw bibliotek Ministerstwu Oświaty. Obok obawy o wolność myśli obywateli wysuwa się, jako zarzut niedostateczne zainteresowanie bibliotekami, przy zasadniczej trosce o szkolnictwo i brak odpowiednich kompetencji urzędników Ministerstwa. Jeśli biblioteki będą traktowane jako drugorzędna funkcja, rozwój ich ulegć może zahamowaniu. Podkreśla się także brak zainteresowania Ministerstwa szkolnictwem dla bibliotekarzy, a przy analizie braku fachowców wśród pracowników bibliotek i niskiego ich uposażenia podaje się jako jedną z przyczyn tego stanu rzeczy — tradycję akcji bibliotecznej, jako pracy społecznej, niemal dobroczynnej. Cie-

kawe są dane dotyczące rozpiętości sum wydawanych na szkoły i niewspółmiernie niższych na biblioteki, gdy przecież te ostatnie obejmują ogół ludności bez względu na wiek.

W zakończeniu p. Pintress przytacza fragmenty rezolucji Rady Związku Bibliotekarzy, gdzie opowiadając się w zasadzie za potrzebą zasiłku państwowego dla bibliotek (w celu rozbudowy szkolnictwa dla bibliotekarzy, koordynacji pracy międzybibliotecznej i wzmocnienia słabszych placówek), zaznacza się zarazem stanowczo, że administracja bibliotek publicznych powinna pozostać w rękach zarządów lokalnych, a kontrola nad zasiłkiem należałaby do specjalnie powołanej Rady (Joint Advisory Committee) odpowiedzialnej przed Skarbem Państwa, złożonej z przedstawicieli Ministerstwa Oświaty, Związku Bibliotekarzy i przedstawicieli władz szkolnych.

Przy interesującym zbioru, który wprowadza nas w treść problemu aktualnego dziś nie tylko dla bibliotekarzy Wielkiej Brytanii, nie podano niestety literatury przedmiotu, a zadaniem wydawnictwa ma być właśnie poddanie referowanej sprawy rozważeniu nie tylko przez bibliotekarzy, ale i przez ogół społeczeństwa, nie mniej przecież zainteresowanego w tej sprawie od fachowców.

Janina Sadowska.

Widerszał Seweryn. *Pedagogika biblioteczna Waltera Hofmanna*. Warszawa 1939. Fundusz Wydawniczy imienia Faustyna Czerwijowskiego nr 10. (23 × 15,5). s. 48.

Rozprawa powyższa zapełnia jedną z dość dotkliwych luk w naszej literaturze bibliotekoznawczej. Do tej pory można było znaleźć zaledwie nieliczne i po różnych książkach i czasopismach rozsiane wiadomości o wielkim reformatorze lipskich bibliotek. Broszura p. Widerszala jest w tej chwili najpełniejszym i najdokładniejszym źródłem informacyjnym o Hofmannie.

Autor, zgodnie z charakterem prac seminaryjnych i egzaminacyjnych (rozprawa wyszła z kierowanego przez prof. H. Radlińską Seminarium Oświaty Pozaszkolnej Wydziału Pedagogicznego WWP) stoi na stanowisku daleko posuniętego obiektywizmu; swoją rolę widzi przede wszystkim w zrozumieniu i przedstawieniu poglądów i działalności Hofmanna — bez podejmowania ich szerszej oceny. Z tak pojętego zadania wywiązuje się niemal bez zarzutu, co tym bardziej zasługuje na podkreślenie, że lektura Hofmanna nie jest zadaniem łatwym ze względu na jej właściwości myślowe i stylistyczne; poza tym charakter wielu pism niemieckiego bibliotekarza nakazywał wielokrotne nawracanie do raz już sformułowanych poglądów. Stąd też trzeba było umieć wyłuskać to, co jest istotne i niezmiennie od spraw nasuwanych pod pióro przez potrzeby bieżące. Podstawowe założenia systemu Hofmanna zostały przedstawione w sposób przejrzysty, do czego nie mało przyczyniła się prosta konstrukcja rozważań. „Najważniejsze daty” informują czytelnika o dotychczasowym przebiegu życia wielkiego niemieckiego bibliotekarza, „tło” ustala pod-

łoże społeczne i pedagogiczne jego pracy reformatorskiej; podłoże to omówione jest zresztą niezmiernie zwięźle — najwidoczniej nie geneza ale istota i realizacja poglądów Hofmanna najbardziej interesowały młodego badacza. To też właśnie poglądy i ich realizacja w działalności praktycznej wysuwają się na pierwszy plan rozprawy, przedstawione są najjaśniej i najpełniej. Kwestia wartości książki, stosunek literatury do produkcji wydawniczej, wpływ środowiska, wieku i płci na upodobania literackie — oto tematy, które zostały omówione i które muszą zająć każdego bibliotekarza, każdego pracownika książki. Szczególnie kształcące i interesujące jest ukazanie znamiennego faktu, jak dalece każde z teoretycznych założeń Hofmanna znajduje rozwiązanie w takiej czy innej dziedzinie praktyki bibliotecznej. Widzimy tu godną podziwu i naśladowania więź myśli i woli, zasady i jej wcielania w życie. Dobór książek, katalogi (przygotowane w oparciu o badania), technika wypożyczania, gmach, przygotowanie bibliotekarzy — oto najważniejsze elementy, przez które biblioteka realizuje swą misję społeczną i pedagogiczną. W systemie Hofmanna dużą, zasadniczą rolę w wypełnianiu tej misji przypisuje się badaniom. P. Widerszał poświęca tej sprawie osobny rozdział swej rozprawy — w tym zakresie jednak zdaje się napotykać na pewne trudności, wynikające z faktu, że jest rzeczą niemal niemożliwą przedstawić badawcze założenia Hofmanna na przestrzeni paru kartek. Ta nadmierna zwartość odbiła się np. na przedstawieniu treści książki: „Lektüre der Frau” niedość jasnym dla niewtajemniczonego czytelnika. Zamyka rozważania charakterystyka „oddźwięków”, jakie wywołała działalność Hofmanna w jego własnym kraju i poza jego granicami. Doświadczenia zdobyte w czasie zorganizowanych w grudniu ub. r. „Journées d'études” w Paryżu, które zgromadziły francuskich badaczy czytelnictwa oraz kilku przedstawicieli ośrodków badań z poza Francji, pozwalają stwierdzić, że wpływ hofmannowskiej pedagogiki bibliotecznej na zagranicę jest ciągle bardzo żywy. Serdeczność i zainteresowanie, jakim otaczano Hofmanna na tym zjeździe wskazywały, że obcy wiele się jeszcze od niego pragną nauczyć. Te same wrażenia nasuwają się i czytelnikowi pracy p. Widerszala. Kto wie przytem, czy nie najistotniejsze, najbardziej żywotne znaczenie ma wiara Hofmanna w prawa i możliwości każdego członka narodu do korzystania z najbardziej wartościowych dóbr narodowych. Drogi udostępnienia tych dóbr każdy naród musi rzecz prosta — innymi, sobie właściwymi sposobami budować, winien jednak wiedzieć — jak je budowano — gdzieindziej.

Cennym uzupełnieniem rozprawy jest spis najważniejszych pism Hofmanna oraz tłumaczenie jego „Sztuki wypożyczania książki”. Wskazówki te wprowadzają nas bezpośrednio w atmosferę biblioteki hofmannowskiej, biblioteki, w której spotykają się dwie bezcenne wartości: dobro kulturalne, zamknięte w słowo oraz — dusza czytelnika.

Irena Jurgielewiczowa.

BIBLIOGRAFIA WYDAWNICTW Z ZAKRESU KSIĘGOZNAWSTWA

1. *Archiwa polskie zagrożone*. (Wyd. 2). Warszawa 1939. (Wyd. Komisji Wydawn. Sekcji Archiwalnej T. M. H.). cm 25½. s. 16 + nlb. tabl. 8.
2. *Badecki Karol dr.* Pierwodruki literatury mieszczańskiej w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Ze zbiorów rewindykowanych z Rosji. Lwów 1939. (Druk. Zakł. Nar. im. Ossolińskich). (21 × 16). s. 14. (Odb.: z „Pamiętnika Literackiego”. Rocz. XXXV).
3. *Czerwijowski, Faustyn*. Klasyfikacja. Programy wykładów. Prywatnej Jednorocznej Koedukacyjnej Szkoły Bibliotekarskiej Zarządu Miejskiego w m. st. Warszawie. nr 17. (Warszawa 1938). (23 × 15,5). s. 5. (Wyd. Bibl. Publ. m. st. W-wy).
4. *Dobrzycki, Jerzy*. Adam Gieryk Podebrański, sztychator, typograf i bibliopola. J. Kr. Mości, ostatni alchemik Krakowa. Kraków 1938. (Druk. W. L. Anczyc i S-ka). cm. 16½. s. 3 nlb. + 5 + 2 nlb., tabl. 2. (Odb.: *Silva Rerum*, 1939, nr 3).
5. *Englert, Adam W.* Archiwum Miejskie Warszawy w Arsenale. Kraków 1939. „*Silva Rerum*”. Tow. Miłośników książki w Krakowie. (26 × 20). s. 2 nlb. [okł.] + 5. Tabl. 3 nlb. (Odb.: z „*Silva Rerum*” nr 4, 1939 r.).
6. (*Günther, H.*). Skrót klasyfikacji dziesiętnej. Wydanie autoryzowane Polskiej Sekcji Narodowej Federacji Międzynarodowej Dokumentacji (F.I.D.). Warszawa 1938. Nakł. Sekcja Bibliograficzna Stowarzyszenia Techników Polskich. (28 × 20). s. 191 + 2 nlb.
7. *Gutry, Maria*. Biblioteki dziecięce. (Programy wykładów Prywatnej Jednorocznej Koedukacyjnej Szkoły Bibliotekarskiej Zarządu Miejskiego w m. st. Warszawie, nr 24). [Warszawa 1939]. (23 × 15,5). s. 5. (Wyd. Bibl. Publ. m. st. W-wy).
8. *Gutry, M. i Groszlikowa, B.* Czytelnictwo. Odbitka z Encyklopedii Wychowania. Warszawa 1939. Nakł. „Naszej Księgarni”. Sp. Akc. Zw. Naucz. Pol. (25 × 17). s. 7.
9. *Hleb-Koszańska, Helena*. Perspektywy komasacji Urzędowego Wykazu Druków. Kraków 1938. [1939]. Nakł. „Przegląd Biblioteczny”. cm. 23, s. 2 nlb., 19. (Odb.: *Przegląd Biblioteczny*. 1938, zesz. 4).
10. *Jarkowski, Stanisław*. La presse polonaise de langue française dans les relations internationales de la Pologne. Warszawa 1939. Wyd. Wyższej Szkoły Dziennikarskiej. (22 × 15,5), s. 47.
11. *Jarkowski, Stanisław*. Zarys wiedzy o prasie. (Programy wykładów Prywatnej Jednorocznej Koedukacyjnej Szkoły Bibliotekarskiej Zarządu Miejskiego w m. st. Warszawie. nr 5). [Warszawa 1939]. (23 × 15,5). s. 7. (Wyd. Bibl. Publ. m. st. W-wy).
12. *Lutosławski, Jan*. Co piszą o Księdze pamiątkowej na 75-lecie „Gazety Rolniczej”? Warszawa 1938. (Druk. „Bagatela”). cm. 24, s. 13. (Odb.: *Gazeta Rolnicza*. 1938, nr 48).
13. *Łodyński, Marian*. Fragmenta Zalusciana. Kraków Nakł. „Przeglądu Biblioteczny”. (23 × 16). s. 10. Osobne odb.: z „Przeglądu Biblioteczny”, Rocz. XII, 1938, zesz. 4).
14. *Łysakowski, Adam*. Działalność wydawnicza Związku Bibliotekarzy Polskich. Kraków 1938. Nakł. „Przeglądu Biblioteczny”. (23 × 15), s. 2 nlb. + 296—302. (Osobne odb.: z „Przeglądu Biblioteczny”. Rocz. XII, 1938, zesz. 4).
15. *Marczak, Michał dr.* Zbiory archiwalne hr. Tarnowskich w Dzikowie. Warszawa 1939. Wyd. Archiwa Państw. Min. W.R. i O.P. cm. 22½. s. 3 nlb. + 19 + 1 nlb. Tabl. 4. (Odb.: *Archeion*, 1938, t. 16).
16. *Marcinek, Stanisław*. Prace kulturalno-oświatowe w czytelni T. S. L. na wsi. Kraków 1938. Nakł. Tow. Szkoły Ludowej w Krakowie. (21 × 16), s. 96.
17. *Mienicki, Ryszard*. Archiwum Akt Dawnych w Witebsku. (Centralne Archiwum Witebskie). 1852—1903. Warszawa 1939. Nakł. Archiwa Państwowe. cm. 24, s. 3 nlb. + 107 + 1 nlb. Wyd. Archiwów Państwowych.
18. *Mikucka, Aniela*. Współczesne biblioteki w różnych krajach. Współczesne biblioteki za granicą. (Programy wykładów Prywatnej Jednorocznej Koedukacyjnej Szkoły Bibliotekarskiej Zarządu Miejskiego w m. st. Warszawie, nr 11). [Warszawa 1939]. (23 × 15,5), s. 7. (Wyd. Bibl. Publ. m. st. W-wy).
19. *Nowodworski, Witold*. Sp. Michał Eustachy Brensztejn. Kraków 1938. [1939]. Nakł. „Przegląd Biblioteczny”. cm. 23, s. 2 nlb. + 303—308, tabl. 1. (Odb.: *Przegląd Biblioteczny*, 1938, zesz. 4). +
20. *Rabska, Zuzanna*. Antykwareusz Bazyli. Z cyklu „Dialogi o książce”. Kraków 1939. „*Silva Rerum*”. Tow. Miłośników Książki w Krakowie. (26,5 × 20), s. 10 + 1 nlb. (Odb.: z „*Silva Rerum*”, nr 4, 1939 r.).
21. *Różycki, Marcin*. Prawo prasowe. (Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 21 listopada 1938 r. Dz. U. R. P. nr 89, poz. 608), wraz z przepisami związkowymi. Wstępem i objaśnieniami zaopatrzył sędzia Sądu Grodzkiego we Lwowie. Lwów 1939. Dr M. Bodek. — Księg. Nakł. cm. 16½. s. 130.
22. *Seruga Józef*. Dwa nieznanne pierwodruki literatury mieszczańskiej XVII w. w Suchej. Lwów 1938. (Druk. Zakł. Nar. im. Ossolińskich). (21 × 16), s. 9. (Odb.: z „Pamiętnika Literackiego”. R. XXXV, z. 1—4).
23. *Skoczyński, Hipolit*. Gazety mówią. Wieczornica prasowa. Wilno 1939. Wyd. Archidiec. Instytut Akcji Katol. cm. 20, s. 31, 1 nlb.
24. *Sosińska, M[aria]—Tropaczynska-Ogarkowa, W.* Praca oświatowo-kulturalna w kołach gospodyń wiejskich. Wskazówki techniczne do organizowania podręcznej Biblioteczki Koła. Oprac. E. Malinowska. Bibliografie w oprac. Z. Czarnockiej i Poradni Bibliotecznej. Z 17 rys. Warszawa 1939. Nakł. „Książnica dla Rolników. cm. 22½. s. 143.
25. *Sprawozdanie* Dyrekcji Biblioteki Jagiellońskiej za czas od 1 września 1937 r. do 31 sierpnia 1938 r. [Kraków 1939. Pismo maszynowe odbite na powielaczu]. cm. 33, s. 1 nlb. + 52.
26. *Sprawozdanie* ze stanu i działalności Biblioteki za okres od 1.IX.1937 — 31.VIII.1938 r. [Lwów 1939—Maszynopis]. cm. 30½. s. 2 nlb. + 42. Biblioteka Uniwersytecka we Lwowie.

27. *Statystyka biblioteczna*. (Programy wykładów Prywatnej Jednorocznej Koedukacyjnej Szkoły Bibliotekarskiej Zarządu Miejskiego w m. st. Warszawie nr 25). [Warszawa 1939]. (23 × 15,5), s. 3. (Wyd. Bibl. Publ. m. st. W-wy).
28. *Śnieżko, Aleksander*. Konkurs dobrego czytania książek. Referat wygłoszony na odprawie oddziałowych referentów kulturalno-oświatowych Poczтового Przy sposobienia Wojskowego w Wilnie w dn. 27 lutego 1938 r. Lida 1939. (Druk. Chrześcijańska). cm. 19, s. 23.
29. *Świerkowski, Ksawery*. Współczesne biblioteki w różnych krajach.— Biblioteki w Polsce współczesnej. (Pro-

- gramy wykładów Prywatnej Jednorocznej Koedukacyjnej Szkoły Bibliotekarskiej Zarządu Miejskiego w m. st. Warszawie, nr 11). [Warszawa 1939]. (23 × 15,5), s. 3. (Wyd. Bibl. Publ. m. st. W-wy).
30. *Waszak, Stanisław*. Dział Kasprowiczowski Muzeum Miejskiego w Poznaniu. Poznań 1938. Nakł. Zarządu Miejskiego w Poznaniu. (25 × 18), s. 4 nlb. + 73 + 2 nlb., tabl. 4.
31. *Widerszal, Seweryn*. Pedagogika biblioteczna Waltera Hofmanna. Warszawa 1939. Druk. J. Świętoński. (23 × 15), s. 47, tabl. 5. (Fundusz Wyd. im. Faustyna Czerwijowskiego, nr 10).

Ułożyła *Daniela Stopczyńska*.

Z LITEWSKIEGO RUCHU BIBLIOTECZNEGO

(Na marginesie „Bibliografijos Žinios” z lat 1937 i 1938)

Litwa przeszłości bogata była w cenne księgozbiory prywatne (dwory magnackie i klasztory!), które były widomym znakiem polskiej kultury w głównej mierze spolonizowanego możnowładztwa litewskiego. Księgozbiory te z racji ówczesnych stosunków społecznych i kulturalnych nie mogły grać roli czynnika społecznego.

Po odzyskaniu przez Litwę własnej państwowości życie biblioteczne zostało zorganizowane w duchu współczesnych wymagań europejskich i przystosowane do potrzeb odrodzonego kraju, od razu nabierając sensu społecznego jako jeden z pierwszorzędnych czynników upowszechniania wartości kulturalnych.

Źródłem informacyjnym, dotyczącym ruchu bibliotecznego Litwy, są „Wiadomości Bibliograficzne” („Bibliografijos Žinios”), organ Litewskiego Instytutu Bibliograficznego oraz Towarzystwa Bibliotekarzy Litewskich. Czasopismo to, wydawane obecnie przez Bibliotekę Uniwersytecką Witolda Wielkiego w postaci dwumiesięcznika (nakład 500 egz.), założone zostało w roku 1928 z inicjatywy i staraniem dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej, wielce zasłużonego bibliofila i bibliografa, prof. *Wacława Biržiški*. Prof. Biržiška — prawdziwy spiritus movens litewskiego świata bibliograficznego i bibliotekarskiego — jest stałym tego pisma redaktorem. Na treść „Wiadomości Bibliograficznych” składają się: bibliografia krajowa, bibliografia litewskich wydawnictw zagranicznych, lituanica, kronika lit. i zagr. bibliotek oraz organizacji bibliotekarskich, artykuły w sprawach bibliograf. oraz bibliot. i biobibliografia. W związku z rosnącą produkcją książki litewskiej projektowane jest stopniowe przekształcenie „Wiad. Bibl.” z dwumiesięcznika na miesięcznik. W roku bieżącym ma się już ukazać 8 numerów.

Czynniki państwowe w zrozumieniu doniosłości społecznej bibliotekarstwa wykazują dużą dbałość o jego rozwój, wyrażającą się nie tylko posunięciami natury organizacyjnej czy administracyjnej, ale i poważnymi pozycjami w budżecie państwowym na zakup książek i prenumeratę periodyków dla bibliotek. I tak pozycje te w roku 1937 wyniosły 461.947 litów (lit. = 90 gr), w roku 1938 — 511.667 lit., czyli o 49.720 lit. więcej. Dla właściwej oceny faktów należy, rzecz jasna, brać te wiel-

kości stosunkowo, pamiętając o możliwościach finansowych państwa mniej więcej 2½-milionowego. Lwia część tych sum przypada oczywiście na Min. Oświaty (w roku 1938 — 447.867 lit.) z tytułu patronowania największemu aparatowi bibliotek; ministerstwu temu podlegają mianowicie państwowe biblioteki publiczne, większość bibliotek zakładów i instytucji naukowych, artystycznych oraz pedagogicznych i biblioteki archiwalne. Z tego największe sumy pochłaniają biblioteki publiczne (w roku 1938 — 149.600 lit.) oraz biblioteki szkół powszechnych (w roku 1938 — 120.000 lit.).

Z intensywnego wzrostu księgozbiorów wojskowych (w roku 1936 przyrost książek wyniósł 18.975 tomów, w r. 1937 — 19.434 tomów) należy wnioskować, że poważne są również odpowiednie (nieuwidocznione) pozycje w budżecie Ministerstwa Obrony Kraju.

Strona prawna zagadnienia bibliot. została rozwiązana w roku 1937; 1 stycznia tego roku weszła mianowicie w życie *ustawa*, ujmująca w ścisłe ramy organizacyjne całokształt życia bibliot. Opiewa ona między innymi podział wszystkich państwowych bibliotek publicznych na 4 kategorie w zależności od wielkości obsługiwanego przez bibliotekę ośrodka (1) miasta I rzędu, 2) miasta II rzędu oraz poszczególne kwartaly Kowna, 3) większe gminy, 4) mniejsze gminy i wsie kościelne) i ustala normy płatnicze (młodzież szkolna, żołnierze i niezdolni są od opłat za wypożyczanie książek zwolnieni; czytelnicy są bezpłatni). W myśl ustawy praca organizacyjna i odpowiedzialność za działalność państw. bibl. publ. spoczywa na ich kierownikach, pozostających w bezpośredniej zależności od Ministerstwa Oświaty. Na biblioteki włożony jest obowiązek codziennego fiksowania danych dotyczących konsumentów i konsumpcji książki i dostarczania Ministerstwu sporządzonych na tej podstawie danych statystycznych.

Opierając się na wzmiankowanej ustawie, Min. Oświaty intensywnie rozbudowuje sieć *bibliotek publicznych*; o tempie tej akcji dają pojęcie następujące cyfry: w roku 1936 było 18 bibliotek publicznych, w ciągu roku 1937 liczba ta wzrosła do 101 bibl., przy czym w okresie 1937—38 biblioteki te zostały zasilone 66.000 tom., a w

roku ubiegłym postanowiona była organizacja jeszcze 35 bibliotek z przydziałem 30.000 tomów oraz wzmocnienie stanu posiadania dawniej założonych bibliotek o nowych 40.000 tomów. Biblioteki publiczne zaopatrywane są przeważnie w poważną beletrystykę i popularyzacje naukowe. Centr. Bibl. Publ. w Kownie liczyła w roku 1937 przeszło 50.000 tomów.

Rdzeniem litewskiej sfery bibliotekarskiej jest prowadzone przez prof. Wacława Biržiškę *Towarzystwo Bibliotekarzy Litewskich*, które przejawia dużą ruchliwość, organizując poza zwykłymi zajęciami wycieczki naukowe, odczyty i podejmując prace publicystyczne.

Publikacją mającą poważne znaczenie praktyczno-dydaktyczne jest opracowany przez V. Ruzgasa i wydany w roku 1937 — 304-stronicowy wyczerpujący „*Podręcznik dla Bibliotek*” („*Bibliotekoms vadovėlis*”), zawierający między innymi działy dotyczące historii bibliografii i bibliotek, oświaty dorosłych i metody pracy bibliotecznej, przygotowania i prac bibliotekarza, organizacji bibliotek i czytelników, ustawy bibliotecznej, dziesiętnej klasyfikacji i bibliografii.

Ważnym wydarzeniem w życiu bibliot. lit. był *III Kongres Bibliotekarzy Państw Bałtyckich* (Litwa, Łotwa i Estonia), który został zwołany i zorganizowany przez Tow. Bibl. Lit. i odbył się pod protektoratem Ministra Oświaty w Litwie 10—12 czerwca. 1938 r. W czasie obrad, odbywających się kolejno w Kownie, Mariampolu i Szawlach, wygłoszono referaty na następujące tematy: 1) Estońskie biblioteki naukowe i publ., 2) Łotewskie biblioteki naukowe i ludowe, 3) Litewskie biblioteki publ., 4) Katalogi bibliotek publicznych (Estonia), 5) Przeciwpozarna ochrona bibliotek (Litwa), 6) Typy i wymagania czytelników (Estonia), 7) Inkunabuły w Łotwie. Poza tym zgodnie z programem zwiedzono szeregi bibliotek i muzeów kowieńskich i prowincjonalnych. Mocą uchwał przyjętych na kongresie odnowiono działalność Biura Bibliotekarzy Państw Bałtyckich w Rydze, zobowiązując je do przestudiowania uchwał poprzednich kongresów oraz ewentualnej ich realizacji i do opracowania statutu Bibliotekarzy Państw Bałtyckich. Rzucono także myśl stworzenia funduszu Bibl. P. B. na pokrywanie kosztów kongresów oraz zorganizowania obrad przyszłego kongresu systemem sekcijnym (biblioteki ludowe, bibl. naukowe i bibliografia).

Na jednym z posiedzeń zarządu Tow. Bibl. Lit. w roku 1938 postanowiono (inicjatywa min. dra Šaulisa) przygotować się do obchodu (w roku 1940) 500-lecia wynalezienia druku.

Stosunki Litwy z zagranicą na polu bibliot. nie ograniczają się do utrzymywania więzów formalnych. Sfery bibliot. Litwy pozostają w żywym kontakcie z zagranicznymi ośrodkami bibliot.: 1) z jednej strony przedstawiciele lit. bibliotekarstwa pogłębiając swą wiedzę zagranicą zapoznają się osobiście z bibliotekami zagranicznymi; pod tym względem rok 1937 zaznaczył się udziałem przedst. Biblioteki Uniwersyteckiej w naukowej ekskursji do Szwajcarii oraz zwiedzeniem (przez przedstawicieli tejże Biblioteki) Uniwersyteckiej Biblioteki w Marburgu, Niemieckiej Bibl. w Lipsku, Pruskiej Bibl. Państw. w Berlinie i Miejskiej Bibl. w Göteborgu (Szwecja);

poza tym obiektem specjalnych studiów było archiwum osobiste min. dra Šaulisa w Berlinie; 2) z drugiej strony wyrazem przynależności Litwy do międzynarodowej rodziny bibliotekarskiej jest współdziałanie z organami centralnymi (np. dostarczanie statystyk), udział reprezentacji litewskich w pracach zjazdów czy kongresów międzynarodowych (w roku 1937 — w Paryżu na X sesji Kom. Międz. Fed. Bibl.) i pozytywny stosunek do inicjatywy czynników międzynarodowych; w odpowiedzi na zaproszenie, 7 bibliotek litewskich z uniwersytecką na czele zgłosiło w roku 1937 akces do Międzynarodowej Organizacji Wypożyczania Książek, której statut, jak wiadomo, został przyjęty na zebraniu Komitetu w Warszawie w 1936 r. W tymże roku Litwa zaproszona została do Organizacji Bibliotek Szpitalnych w Londynie.

Na zakończenie trochę danych statystycznych, dotyczących działalności niektórych bibliotek litewskich.

Biblioteka Uniwersytecka Witolda Wielkiego.

W chwili założenia (rok 1923) ilość tomów — 40.

1.I.1938 r. bibl. liczyła 165.671 t. książek i periodyków, 2.510 rękopisów, 13.000 listów, 2.494 mapy, 2.113 litografii i fotografii itd.

Frekwencja:

W roku 1936/37 (254 dni) przeszło 100.000 osób; wydano 120.000 książek.

W roku 1937/38 (256 dni) przeszło 90.000 osób; wydano 100.000 książek.

Przy czytelniku ogólnej czynna jest czytelnia profesorska, przeznaczona dla nauk. personelu uniwersyteckiego i społeczników. Naukowcom oraz studentom przygotowującym poważniejsze prace książki wypożyczane są do domu. Badania statystyczne wykazują, że czytelnictwo wśród studentów rośnie. Największą poczytnością cieszą się książki treści społecznej (w roku 1937/38 — 38,2%), literackiej (15,3%), z dziedziny nauk stosowanych (14,2%) i ścisłych (10,4%).

Bolączką Biblioteki Uniwers. jest ciasne pomieszczenie, uniemożliwiające rozwój czytelnika, a przeciwnie, wymagające jej odciążenia z jednej strony przez otwarcie (w r. 1934) filii czytelnika Uniw. przy Wydziale Prawnym, a z drugiej — przez wypożyczanie książek seminarium uniwersyteckim. Radykalnym lekarstwem na tle niedomagania ma być budowa (w niedalekiej przyszłości) kosztem 2 milionów litów specjalnego gmachu bibl. (25.000 m²) z magazynami na pół miliona tomów oraz czytelnia ogólna na 300 osób i profesorską na 30 osób.

Biblioteka Miejska im. V. Kudirki.

Ilość tomów:

1.I 1937 r. — 11793 tomy wartości 52614 lit.

„ 1938 r. — 12192 „ „ 55513 „

Czytelnia:

Frekwencja w 1936 r. (338 dni) — 87923 osoby

„ w 1937 r. (309 „) — 80410 osób

Ogólny obrót książek:

r. 1936 — 43416 t. (w tym czytelnia — 30458 t.)

r. 1937 — 40189 t. („ „ — 26605 t.)

Ilość abonentów: *Pobory od abonentów:*

r. 1936 — 498 osób r. 1936 — 1872 lity

r. 1937 — 514 „ r. 1937 — 2028,5 „

Największa liczba uczęszczających do czytelni rekrutuje się z uczącej się młodzieży i ze sfery robotniczo-rzemieślniczej, przy czym zastanawiający jest tutaj wzrost czytelnictwa od roku 1925:

r. 1925 — 12064 uczniów i stud. — 715 robotn. i rzem.

r. 1936 — 53880 „ „ — 16594 „ „

Biblioteka Semin. Duch. Kow. Metrop. (niedostępna dla ogółu).

Ilość tomów:

1.XII 37 r. — 46722 t. książek

340 t. rękopisów

Obrót:

w r. 1937 (260 dn.) wypożyczono 2.621 t.

Biblioteki szkół powszechnych (dla uczniów i nauczycieli).

Na ogólną liczbę 2.319 szkół powszechnych (1.I.1938) 2.307 szkół zaopatrzonych jest w biblioteki o liczbie ogólnej 859.922 tomy (+ 183.328 egz. podręczników dla niezamożnych uczniów) wartości 2.633.930 lit.

1.I.1937 było 829.057 t. + 168.313 egz. podr. wartości 2.442.216 lit.

w r. 1936 przyrost 32819 t.

w r. 1937 „ 30865 t.

Biblioteki wojskowe (centralna, oficerskie i służbowe, żołnierskie).

Ilość bibliotek: *Ilość tomów w bibliotekach:*

r. 1935 — 89 1.I 1936 — 137869 t.

r. 1936 — 100 „ 1917 — 156844 t.

r. 1937 — 105 „ 1938 — 176278 t. (w tym

centr. 22545 t., oficerskie i służbowe 58063 t., żołnierskie 95670 t.)

Ilość czytelników:

r. 1935 — 10377 osób

r. 1936 — 14577 „ (w tym 11435 żołn.)

Ilość przeczytanych tomów:

r. 1935 — 102828 t.

r. 1936 — 175726 t.

r. 1937 — 210161 t.

Czytelnictwo wśród żołnierzy rośnie znakomicie:

r. 1928 przeczyt. 41174 t.

r. 1937 „ 170343 t.

Biblioteka Akademii Rolnej w Dohnowie (korzystają studenci, personel nauk. z rodzinami i organizacje oraz instytucje gosp. roln.).

Ilość tomów:

1.I 1937 r. — 25559 t. wartości 370211 lit.

„ 1938 r. — 26629 t. „ 383308 „

przyrost 1070 t. (w tym 186 t. darów)

Ilość otrzymywanych periodyków:

r. 1935 — 125

r. 1936 — 133

r. 1937 — 141 (117 prenum. i 24 dary)

Ilość przeczytanych książek:

r. 1936 — 3846

r. 1937 — 3388 (z tego 40,7% absolw., 43,6% stud. i 15,7% person. nauk.).

Ogólny obrót książek w r. 1937 — 15.250 t.

Największą poczytnością cieszą się książki o treści literackiej oraz z dziedziny gospodarstwa rolnego.

Dla biblioteki tej charakterystyczny jest energiczny ruch wymienny z zagranicą: w roku 1937 wysłano zagranicę 201 wydawnictw Akademii i otrzymano z zagranicy 755 wyd.

W Kłajpedzie (1.I.1937 — 38.545 mieszk.) najpoważniejszymi lit. bibliotekami są: *Biblioteka Instytutu Pedagogicznego*, strawiona przez pożar w r. 1936 i w ciągu kilku miesięcy odbudowana z daru pieniężnego rządu francuskiego, subsydium lit. Min. Ośw. i ofiar społeczeństwa, zaopatrzona (w r. 1938) w 10.000 książek i około 100 najpoważniejszych czasopism i encyklopedyj pedagogicznych; *Biblioteka Tow. „Aukuras”* (zajmującego się krzewieniem kultury narodowej), która liczy 6.000 książek przeważnie w języku litewskim i z dziedziny lituanistyki. Młodzież kraju kłajpedzkiego obsługiwana jest przez biblioteki wędrownie tow. „Santara” (20 bibliotek) oraz Kółek Młodych Rolników „Jur” (9 bibl.).

Wśród bibliotek w *Szawlach* (1.I.1937 — 24.687 mieszkańców) pierwsze miejsce zajmuje *Państw. Bibl. Publ.*, zaopatrzona (1.I.1937) w 28.761 t. (w tym polskich 9,4%), 96 periodyków (prenum.) i licząca 967 abonentów.

Małym przykładem litewskiej aktywności na polu bibliotekarstwa poza granicami kraju jest Litewska Biblioteka w Charbinie (Mandżuko), licząca 1.200 t., prenumerująca 5 czasopism lit. i otrzymująca szereg dzienników lit. z Litwy i Ameryki.

Kiejstut Bacewicz.

Z ŻYCIA ZWIĄZKU BIBLIOTEKARZY POLSKICH

Rada Związku Bibliotekarzy Polskich odbyła w dn. 27.III. br. posiedzenie w którym poza warszawskimi członkami Rady uczestniczyli: pp. Augustyniak z Łodzi, Łysakowski z Wolna i W. Żurowska z Krakowa.

W toku zebrania omówiono sprawy następujące:

1) Rada Z. B. P. uzyskała w okresie spr. następujące zasiłki z Min. WR i OP.: 1000 zł na opublikowanie II wyd. „Przepisów katalogowania alfabetycznego”, 1000 zł

na Szkołę bibliotekarską oraz dalsze raty zasiłków na „Przegląd Biblioteczny” i „Bibliotekarza”;

2) Omówiono starania zmierzające do realizacji programy służbowej dla bibliotekarzy;

3) Przedyskutowano projekt kursu wakacyjnego dla bibliotekarzy oświatowych, zreferowany przez p. Zofię Hryniewicz;

4) Przyjęto wniosek p. Fleszarowej, zalecający Radzie

podjęcie starań o wprowadzenie do Podkomisji Między Federacji Związków Bibliotekarzy przedstawicieli bibliotekarstwa polskiego;

3) P. Dyr. Wierczyński zdał sprawę ze stanu prac nad instrukcją kartograficzną oraz skrótem przepisów katalogowania alfab., opracowanym przez Bibl. Uniwersytecką w Poznaniu;

6) P. Red. Bykowski omówił bieżące sprawy redakcyjne „Bibliotekarza” i zamierzenia wydawnicze skupionych dookoła niego funduszy. Z funduszu im. śp. W. Muklanowiczówny wydany będzie cykl 10 broszur, składających się na podręcznik biblioteczarski. Na marginesie tego sprawozdania wywiązała się dyskusja na temat polityki wydawniczej Związku Bibl. Polskich, zakończona wybraniem Komisji do zbadania tych spraw w składzie: pp. Kuntze, Bykowski, W. Dąbrowska, Augustyniak, Stolarski, Łysakowski i Niezgoda.

7) Powołano Komisję do spraw pragmatyki w składzie pp. Wierczyński, Niezgoda i Łysakowski;

8) Następnie p. Radca Grycz omówił aktualne postulaty bibliotekarstwa naukowego, a p. wiz. Janiczek — sprawy bibliotekarstwa oświatowego. Mówił więc przede wszystkim o pozytywnym stanowisku Obozu Zjednoczenia Narodowego w stosunku do ustawy bibliotecznej, która w najbliższym czasie będzie wniesiona do Sejmu. Omówił nadto sprawy uzyskania poważniejszych rabatów przy zbiorowych zakupach książek (via Kuratoria) i porozumienia bibliotekarzy z księgarzami i wydawcami;

9) P. Dyr. Niezgoda zreferował z kolei sprawę zmiany statutu ZBP., podejmowaną obecnie przez Radę. W dyskusji wysunięto następujące dyrektywy:

- a) dążyć winniśmy do centralizacji Z. B. P.;
- b) wzmocnić wypada autorytet Rady i umożliwić jej pracę o szerszym zakresie przez nadanie prawa inicjatywy i skupianie przy zarządzie centralnym ZBP. wydawnictw i agend samodzielnych z Poradnią Biblioteczną na czele;
- c) wciągnąć należy w orbitę działań ZBP. biblioteki wszelkich typów.

Termin zjazdu delegatów ustalono na połowę czerwca r.b. Koła winny nadesłać do końca kwietnia uwagi o statucie. Rada ZBP. opracowuje projekt w maju i przed końcem miesiąca roześle go Kołom. Sprawa statutu winna być ostatecznie uzgodniona na Zjeździe delegatów;

10) Po referacie p. Wandy Dąbrowskiej omówiono sprawę Poradni Bibliotecznej. Powołano Komisję do zbadania całokształtu spraw Poradni w składzie następującym: pp. Niezgoda, Dąbrowska, Stolarski, Fleszarowa i Danilewiczowa.

11) Na zakończenie, na wniosek p. Dyr. Wierczyńskiego, postanowiono zorganizować wśród członków ZBP. zbiórkę na F. O. N. (M. D.).

Dnia 25.VI.39 odbędzie się Doroczny Zjazd Delegatów Kół Związku Bibl. Polskich.

Krakowskie Koło odbyło w dniu 9 grudnia 1938 r. wieczór dyskusyjny, zagajony przez p. H. Lipską, na temat „Bibliografia Biblioteki Jagiellońskiej”. W dniu 11 lutego 1939 r. doc. dr Stan. Śnieżko wygłosił odczyt pod tytułem „Mikrofotografia w bibliotekarstwie”. Na dorocz-

nym Walnym Zebraniu, poprzedzonym odczytem doc. dra Stefana Komornickiego: „Zbiory graficzne Muzeum XX. Czartoryskich”, wybrano na rok spr. 1939 nowy Zarząd w następującym składzie: Przewodniczący — Dyr. dr Edward Kuntze, Zast. przewodn. — doc. dr Stefan Komornicki, Sekretarz — Marek Wierzbicki, Skarbnik — Stefan Marczyński, Gospodyni — dr Halina Zdzitowiecka-Jasieńska, Komisja Rewizyjna — ks. dr Stanisław Bednarski, dr Włodzimierz Budka, Janina Kowatschówna; Delegat Koła jako członek Rady — dr Zofia Ciechanowska, Zastępca delegata — dr Wanda Żurowska; Delegaci na Zjazd Delegatów — ks. dr Stanisław Bednarski, doc. dr Karol Buczek, dr Włodzimierz Budka; Zastępcy delegatów — Helena Lipska, Waleria Suszyłówna. Jako dalszy (dziewiąty) tom „Prac bibliotecznych Krakowskiego Koła Z. B. P.” ukazał się z druku w styczniu 1939 r. tom trzeci „Słownika pseudonimów i kryptonimów polskich” dra Adama Bara.

Łódzkie Koło w okresie sprawozdawczym zorganizowało sześciotygodniowy kurs biblioteczarski dla pracujących w bibliotekach i instytucjach oświatowych. Podczas zebrania członków Koła wysłuchano następujących referatów: 1) Publiczność literacka według książki S. Bystronia, 2) Statystyka biblioteczna w świetle fachowej literatury, 3) Historia pisma, 4) Podstawy teoretyczne bibliografii polskiej, 5) Czytelnictwo w świetle teorii Rubakina. Zreferowano również cztery nowości beletrystyczne.

Poznańsko-Pomorskie Koło. W dniu 17 stycznia 1939 r. odbyło się Walne Zebranie Wyborcze Koła, na którym ukonstytuował się nowy Zarząd w następującym składzie: Przewodniczący — prof. dr Ludwika Dobrzyńska-Rybicka, Zast. przewodn. — ks. dyr. dr Karol Milik, Sekretarz — mgr Jan Baumgart, Skarbnik — Maria Golska, Gospodarz — dr Bożenna Szulc-Golska, Członek (ko-optowany) — dyr. Zygmunt Mocarski (z Torunia). Delegatem Koła do Rady Z. B. P. wybrano dra Bożennę Szulc-Golską, Zastępcą delegata mgra Jana Baumgarta. Delegatami na Zjazd wybrano mgra Jana Baumgarta, dyr. dra Stanisława Bodniaka, ks. dyr. dra Karola Milika i dra Marię Rymkiewicz. W dniu 31 stycznia 1939 r. odbyło się Nadzwyczajne Walne Zebranie, na którym podano do wiadomości rezultaty ostateczne wyborów oraz poinformowano zebranych o rozporządzeniu Ministra Nauk i Oświaty w Rzeszy Niemieckiej, w sprawie wyszkolenia i egzaminu w niemieckiej służbie bibliotecznej.

Śląskie Koło. W dniu 3 lutego 1939 r. na zebraniu członków Koła wysłuchano referatu Pawła Stasiaka: „Dobór książek dla bibliotek oświatowych”. Zarząd Koła odbył posiedzenia w dniu 10 stycznia i 16 marca 1939 r.

Warszawskie Koło.

Walne Zebranie członków. Dnia 16.III.39 odbyło się w lokalu Bibl. Publ. doroczne Walne Zebranie członków Koła pod przewodnictwem p. dyr. J. Niezgody, na którym ustępujący Zarząd złożył szczegółowe sprawozdanie z działalności i finansów Koła za rok 1938.

W czasie Zebrania zgłoszono wnioski w następujących sprawach: 1) zobowiązanie się członków do dobrowolnej pracy dla Koła, 2) częściowa bonifikata zaległych składek w wyjątkowych wypadkach. Poza tym zgłoszono

wnioski na Zjazd Delegatów w sprawie częściowej zmiany statutu, oraz w sprawie przynależności członków do właściwego koła. Ponadto uchwalono rezolucję o podjęciu starań celem uznania świadectw fachowych jako podstawy kwalifikującej i uprawniającej do obejmowania posad bibliotekarskich. Władze Koła wybrane zostały i ukonstytuowały się w sposób następujący: Antoni Stolarski — przewodniczący, Zofia Redziewiczowa — wiceprzewodniczący, Tadeusz Sokolowski — skarbnik, Wanda Parysówna — sekretarz, Halina Kuropatwińska — członek Zarządu, oraz zastępcy: Wanda Sampolska i Irena Chodzicka. Do Komisji Rewizyjnej weszli: Antoni Dobrowolski, Stanisława Radomska-Nelkenowa, Irmína Śliwińska. Delegatem do Rady została R. Danysz-Fleszarowa, zastępcą — Maria Sokorska.

Komitet Funduszu im. Muklanowicz. Po wydaniu drukiem pierwszej publikacji, którą jest życiorys śp. Wiktorii Muklanowicz pióra prof. L. Krzywickiego — przystąpił do prac przygotowawczych związanych z wydaniem podręcznika z zakresu techniki bibliotecznej. Podręcznik ma składać się z szeregu monografii stanowiących całość liczącą łącznie około 24 arkuszy druku. W ten sposób Komitet ma nadzieję uzupełnić dotkliwy brak w naszym piśmiennictwie fachowym.

Komisja do spraw zawodowych, która powstała przy Zarządzie Koła Warszawskiego, ma za zadanie zbadanie warunków pracy i płacy. W chwili obecnej Komisja opracowuje ankietę, przy pomocy której spodziewa się zebrać potrzebny do jej prac materiał.

Przysposobienie biblioteczne. Sprawę przysposobienia bibliotecznego młodzieży z wielką życzliwością i zrozumieniem potraktowała Dyrekcja Bibl. Publ. W ciągu ostatnich miesięcy odbyły się w 6 filiach Bibl. Publ. Konferencje rejonowe z nauczycielami szkół powszechnych m. st. W-wy w celu omówienia sprawy przysposobienia bibliotecznego młodzieży przez lekcje biblioteczne. Konferencje te mogły dojść do skutku dzięki życzliwemu stanowisku Inspektora Szkolnego m. st. W-wy — oraz czynnej współpracy personelu Biblioteki Publicznej. We wszystkich konferencjach brał udział jako prelegent p. K. Woźciechowski.

W ostatnim miesiącu szkoły zaczęły już zgłaszać wycieczki na przeprowadzenie lekcji bibliotecznych¹⁾.

Szkola bibliotekarska. Dzięki pomocy Ministerstwa W. R. i O. P. zostały wydrukowane szczegółowe programy Szkoły Bibliotekarskiej (obecnie funkcjonującej pod nazwą Jedn. Koed. Kursów Bibliot.). Zarząd Koła jest zdania, że szkoła, której program był przystosowany do tychczas do potrzeb raczej większych bibliotek miejskich, musi przygotować pracowników którzy by mogli sprostać potrzebom bibliotek oświatowych różnych typów, tak na terenie miejskim, jak wiejskim. Wychodząc z tego założenia postanowił rozesłać program szkoły do szeregu osób tak spośród świata bibliotekarskiego, jak oświatowego w celu zaopiniowania i zaprojektowania zmian w dotychczasowym programie.

Kurs dokształcający dla bibliotekarzy oświatowych zawodowo czynnych. Wykłady na kursie, który trwał od października zakończono w końcu marca br. Egzaminu odbędą się na początku czerwca br. Jedną z trwałych korzyści kursu są zestawienia bibliograficzne opracowane przez specjalistów, dotyczące doboru książek z poszczególnych dziedzin.

Zebrania. 27.IV.39 odbyło się zebranie dyskusyjne na temat: „Obrona interesów zawodowych bibliotekarzy w teorii i praktyce”. Dyskusję zagajal p. T. Sokolowski. Na zebraniu obecnych było 45 osób, które brały żywy udział w dyskusji. Między innymi szeroko omawiana była sprawa „zawodowości” czy „fachowości” Związku; wysuwany był dezyderat zajęcia się przez Związek sprawą zaopatrzenia emerytalnego dla pracowników, których większa część pracy bibliotekarskiej przypada na okres przedwojenny, wreszcie sprawa rozpisania ankiety, która dałaby dane orientacyjne co do warunków pracy (Ankietę taką Komisja do spraw zawodowych przygotowuje). 25.V.39 — odbyło się zebranie z referatem p. M. Stopczyńskiej pt. „Moja praca w bibliotece dla dzieci i młodzieży w Trzyńcu”. Prelegentka podzieliła się swoimi spostrzeżeniami i wrażeniami z sześciomiesięcznej pracy w bibliotece, którą 11 listopada ub. roku pracownicy Warszawskiego Zarządu Miejskiego ofiarowali miastu Trzyńc.

Wileńskie Koło. W dniu 30 stycznia 1939 r. na zebraniu członków Koła wysłuchano referatu Rady Ministerstwa W. R. i O. P. dra J. Grycza pod tyt.: „Polityka biblioteczna w zakresie bibliotek naukowych”. W dyskusji zabierali głos: prof. Mozołowski, prof. Adamus, dr Burhardt oraz Przewodniczący dr Łysakowski. W dniu 2 marca 1939 r. odbyło się Doroczne Walne Zebranie Koła, na którym zostało złożone sprawozdanie Zarządu za ubiegły okres.

¹⁾ Patrz „Bibliotekarz”, 1939, str. 53–55.

KONFERENCJA W SPRAWACH BIBLIOTEKARSTWA OŚWIATOWEGO W KOMAŃCZY

W dniach od 9 do 11 maja br. odbyła się w Komańczy, miejscowości położonej na terenie powiatu sanockiego, czwarta z rzędu trzydniowa konferencja okręgowych instruktorów bibliotekarstwa, zorganizowana przez Wydział Oświaty Pozaszkolnej Ministerstwa WRiOP. W Konferencji wzięło udział ogółem 20 osób. Ministerstwo WRiOP. reprezentował na konferencji p. wiz. J. Cierniak. Oprócz

instruktorów bibliotekarstwa z ramienia Polskiej Akademii Literatury wziął udział w konferencji p. prezes J. Lorentowicz, z ramienia Polskiego Stowarzyszenia Wydawców Książek p. poseł dr J. Gebethner, Związek Księgarzy reprezentował p. dyr. J. Pieczętkowski. Obradom konferencji przewodniczył p. wiz. J. Janiczek.

Program konferencji obejmował 4 referaty sprawoz-

dawcze oraz szereg referatów o charakterze programowo-organizacyjnym i sprawy bieżące.

Na tle referatów sprawozdawczych, wygłoszonych przez p. wiz. J. Janiczka oraz pp. instruktorów F. Sedlaczka ze Lwowa, A. Ławińskiego z Łodzi i K. Krukowskiego z Torunia rozwinęła się ożywiona dyskusja, w której omawiano zagadnienia: a) doboru książek, b) stosunku władz szkolnych do gminnych centrali bibliotecznych, c) organizacji centrali zbioru i wymiany książek zbędnych w bibliotekach oświatowych, d) kryteriów przy rejestracji bibliotek i e) stosunku władz szkolnych do wypożyczalni handlowo-zarobkowych.

W grupie referatów o charakterze programowo-organizacyjnym znalazły się referaty: 1) p. dra J. Korpały — „Współpraca instruktorów oświaty pozaszkolnej z organizacjami społecznymi, prowadzącymi biblioteki oświatowe”, 2) p. dra K. Piotrowicza — „Współpraca bibliotek naukowych z bibliotekami oświatowymi”, 3) p. S. Gepperta — „Rynek wydawniczy a potrzeby bibliotek oświatowych”. Ze względu na doniosłość spraw, poruszonych w tych referatach, należy im się nieco więcej uwagi.

I. Omawiając zagadnienie współpracy instruktorów o. p. z organizacjami społecznymi, które prowadzą akcję biblioteczną, p. dr Korpała wyszedł z założenia, że tendencje polityki bibliotecznej władz państwowych zostały sformułowane w sposób ogólny w okólniku Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dn. 3 czerwca 1937 r., który zalecił gminom miejskim i wiejskim oraz wydziałom powiatowym *subwencjonowanie samorządowej akcji bibliotecznej*. Pewne rozbieżności, jakie zaznaczyły się w praktyce pomiędzy polityką biblioteczną władz państwowych i polityką biblioteczną organizacji społecznych nie mogą w sensie negatywnym przesądzać współpracy instruktorów oświaty pozaszkolnej z bibliotekami oświatowymi organizacji społecznych. Zdaniem prelegenta duże możliwości współpracy między instruktorami o. p. a bibliotekami organizacji społ. występują głównie w zakresie:

- a) informowania o wytycznych polityki bibliotecznej,
- b) koordynowania akcji bibliotek oświatowych,
- c) inicjowania współpracy bibliotek,
- d) inicjowania lub organizowania pomocy fachowej w zakresie usprawnienia techniki, kształcenia personelu bibliotecznego,
- e) wpływania na racjonalne kompletowanie i konserwowanie księgozbioru,
- f) udzielanie — w razie potrzeby — porad, wytycznych i instrukcji,
- g) wdrażania do prowadzenia statystyki i spostrzeżeń dotyczących czytelnictwa.

W dyskusji nad referatem p. dra Korpały podkreślono potrzebę nawiązania ściślejszych kontaktów zarówno z Towarzystwem Szkoły Ludowej, Towarzystwem Czytelników Ludowych i Polską Macierzą Szkolną jako też z licznymi organizacjami zawodowymi i młodzieży, wykazującymi dużą aktywność w zakresie pracy z książką, intensywnego kształcenia instruktorów o. p. w technice bibliotecznej, oraz konieczność uporządkowania statystyki w bibliotekach organizacji społecznych.

2. P. dr K. Piotrowicz w referacie swoim na temat „Współpraca bibliotek naukowych z bibliotekami oświa-

towymi” omówił możliwości i konieczność współpracy obu typów bibliotek w następujących dziedzinach:

- a) informacji bibliotecznych;
- b) pomocy i dorady w zagadnieniach technicznej organizacji pracy;
- c) pomocy w szkoleniu bibliotekarzy drogą współdziałania w szkołach czy też kursach dla bibliotekarzy oraz w drodze wymiany bibliotekarzy na praktyki biblioteczne;
- d) międzybibliotecznego wypożyczania druków;
- e) wymiany druków zbędnych i dubletów;
- f) współdziałania w kierunku opieki nad pisanymi wytworami ducha ludzkiego.

Zdaniem prelegenta nawiązanie w tych dziedzinach współpracy pomiędzy bibliotekami naukowymi i oświatowymi będzie korzystne zarówno dla czytelników jak i bibliotekarzy. P. dr Piotrowicz uważa, że biblioteki oświatowe powinny stać się ośrodkami życia intelektualnego. Myśli, rzucone przez prelegenta, spotkały się z pełnym zrozumieniem uczestników konferencji. Miały one charakter wytycznych programowych w tym zakresie, które niewątpliwie zostaną podjęte w najbliższym czasie i konsekwentnie realizowane.

3. Duże zainteresowanie wywołał referat p. St. Gepperta na temat: „Rynek wydawniczy a potrzeby bibliotek oświatowych”. Prelegent, posługując się bardzo bogatym i wymownym materiałem faktycznym stwierdził, że polska produkcja wydawnicza nie uwzględnia niemal zupełnie potrzeb bibliotekarstwa oświatowego. Niedomagania w tym zakresie zdaniem p. Gepperta sprowadzają się zasadniczo do następujących dwóch czynników: a) rynek księgarski zawiera stosunkowo niewielką ilość książek przydatnych dla bibliotek oświatowych i b) cena tych wydawnictw jest przeważnie za wysoka w stosunku do siły nabywczej bibliotek. Obecny stan rzeczy w tym zakresie powinien ulec zmianie. W interesie kultury narodowej leży „nastawienie” produkcji wydawniczej na potrzeby bibliotek oświatowych. Prelegent twierdzi, że książka odpowiednia dla czytelnika „masowego”, a więc: a) nie budząca zastrzeżeń pod względem swej wartości obiektywnej, b) mająca ze względu na swoją formę i treść zapewnioną poczytność wśród szerokich rzesz czytelników, c) należycie starannie wydana pod względem graficznym, d) odpowiednio zapropagowana — mogłaby uzyskać znacznie większy nakład niż obecne. Zwiększenie nakładów z kolei rzeczy umożliwiłoby wydatną obniżkę cen tych książek. „Nastawienie” jednak produkcji wydawniczej na potrzeby bibliotek oświatowych wymaga dokładnego porozumienia i stałej współpracy pomiędzy instruktorami o. p., bibliotekarzami i wydawcami.

We wszechstronnej dyskusji nad referatem p. Gepperta oprócz instruktorów o. p. brali czynny udział przedstawiciele Polskiej Akademii Literatury, Stowarzyszenia Wydawców Książek i Związku Księgarzy, którzy w sposób bardzo ciekawy oświecili sprawy, związane z produkcją i kolportowaniem książek. Ze strony bibliotekarzy wysunięto pod adresem wydawców i księgarzy postulat udzielania przynajmniej 20% rabatu przy zakupie książek do bibliotek oświatowych, oraz dodawania do każdej książki kart katalogowych i kart książki,

W dziale spraw bieżących p. K. Ejsmund omówił organizację ogólnopolskiego tygodnia książki, p. F. Sedlaczek — schematy zbiorowe do materiałów niezbędnych dla opracowania powiatowej sieci bibliotecznej, p. J. Janiczek — organizację drugiego powszechnego spisu bibliotek w Polsce. Uczestnicy konferencji wypowiedzieli się za zorganizowaniem w grudniu roku bieżącego ogólnopol-

skiego tygodnia książki oraz przesunięciem zamierzonego spisu bibliotek na rok 1940.

Po zakończeniu konferencji, która odbyła się w bardzo dobrych warunkach zewnętrznych w pensjonacie SS. Nazaretanek, uczestnicy jej zwiedzili bibliotekę hr. Krasickiego oraz bibliotekę miejską i powiatową TSL. w Lesku.

J. J.

K R O N I K A

W KRAJU WARSZAWA.

Fundusz Wydawniczy im. F. Czerwijowskiego został założony rok temu w związku z uczczeniem wieloletnich zasług p. F. Czerwijowskiego na polu bibliotekarskim. Zadaniem Funduszu jest popieranie *pedagogiki bibliotecznej* w Polsce przez wydawanie odpowiednich wydawnictw z tej dziedziny. Fundusz zalegalizowano w Komisariacie Rządu na m. st. Warszawę. W skład Komitetu Organizacyjnego wchodzi pp.: L. Bykowski (Bibl. Publ.), W. Dąbrowska (Por. Bibl.) i K. Świerkowski (Bibl. Narod.). Fundusz jest zasilany drogą składek nadsyłanych przez osoby i instytucje, oraz z wpływów ze sprzedaży wydawnictw. Do dnia 24.V.1939 wpłynęło ogółem do kasy Funduszu — zł 1.561.25, wydatkowano — złotych 1.559.86. Wydano dotychczas 10 wydawnictw. W opracowaniu jest wyd. nr 11 — *Rubakin M.*: Psychologia biblioteczna w publ. bibliotekach oświatowych, pod red. prof. H. Radlińskiej. Składki należy nadsyłać przekazami pocztowymi wg adresu: Warszawa, Koszykowa 26.

Kurs bibliotekarski Dnia 10 czerwca odbyły się w obecności wizytatora Min. W. R. i O. P. p. Józefa Janiczka egzaminy końcowe Doksztalającego Kursu dla bibliotekarzy zawodowo czynnych, zorganizowane przez Koło Warsz. Z. B. P. Egzaminowi poddało się 7 osób, uzyskując świadectwa z ukończenia kursu. Są to: pp. Górską Alicją, Leśniewską Alicją, Łowczyńską Janiną, Korczewską Aleksandrą, Szwalbę Czesławą, Tacikowską Krystyną i Wójcikówną Czesławą.

Zespół Kierowniczek Wypożyczalni Bibl. Publ. m. st. W-wy (1935/36—1939/40). W zakresie działalności oświatowo-bibl., gdzie istnieje tak wiele potrzeb, które nie mogą być zaspokojone ze względu na braki w funduszach a co za tym idzie i brak ludzi, szczególnie ważną jest praca społeczna pracowników, praca nadobowiązkowa, prowadzona w pewnych ściślejszych grupach czyli zespołach. Nie ograniczając się tylko do prac zleconych, ale pragnąc wydobyć z siebie wszelkie możliwości przejawienia inicjatywy i jaknajlepszego zorganizowania współpracy jednostek, kierowniczki wypożyczalni Bibl. Publ. m. st. Warszawy, przy życzliwym poparciu jej dyirekcji, zaczęły na jesieni 1935 urządzać zebrania dorywcze, które powoli przekształciły się w instytucję stałą. Działalność zespołu rozwijała się pomyślnie, rozszerzając stopniowo swój zasięg na coraz większą ilość zagadnień, przy jednoczesnym zwiększaniu się liczby osób, biorących udział w pracy. Z początku omawiano jedynie palące zagadnienia, związane z działalnością wypożyczalni. Logicznym następstwem

tego było wysuwanie szeregu wniosków i przedstawianie ich dyirekcji, wreszcie podejmowanie się zespołowego wykonania całego szeregu prac, które uznano za konieczne. Pierwsze wnioski dotyczyły sposobów wypożyczania i katalogowania. W okresie bowiem obniżki opłat abonamentowych i wielkiego z tego powodu napływu czytelników, wyłoniła się potrzeba zastosowania abonamentu indywidualnego, a nie rodzinnego, ograniczenia liczby abonamentów i skrócenia terminu wypożyczania do dwóch tygodni. W oparciu o ten materiał, wydany został przez Dyirekcję B. P. *regulamin* obowiązujący, którego brak dawał się dotkliwie odczuwać. Wnioski w sprawie *katalogowania* obejmowały scalanie katalogów, ich przepisywanie, potrzebę ogólnego katalogu alfabetycznego w każdej wypożyczalni, katalogu i księgozbioru centralnego dla wypożyczalni, oraz konieczność przejrzania księgozbiorów i usunięcia dzieł przestarzałych, albo zniszczonych, lub niepotrzebnie zdubletowanych. Celem utworzenia *księgozbioru centralnego*, przejrzano dzieła będące do dyspozycji w magazynach Biblioteki Publicznej. W r. 1937/38 odbyło się osiem zebrań ogólnych, nie licząc zebrań poszczególnych komisji. W zebraniach brało udział przeciętnie 31 osób. W tym okresie ustalone zostały podstawy organizacyjne zespołu. Wyłoniono następujące komisje: 1) badania czytelnictwa, 2) doboru książek, 3) statystyczna, 4) badania techniki wypożyczania, 5) instrukcji wewnętrznej i 6) samokształcenia. Komisja *badania czytelnictwa* miała za zadanie umożliwienie opracowania metod kierowania czytelnictwem i pogłębienie pracy wypożyczalni. Zyskano przez badania wśród pewnych grup czytelnich, szczególnie młodocianych, materiały orientacyjne. Komisja opracowała również projekt *ankiety*, która ma być zastosowana w późniejszym etapie pracy. Komisja *doboru książek* zajmowała się głównie systematycznym omawianiem książek nowych, szczególnie budzących większe wątpliwości przy ich zamawianiu do wypożyczalni. W recenzjach własnych i zreferowanych zastanawiano się nad wartością artystyczną, literacką, społeczną i wychowawczą każdej książki, przy jednoczesnym określeniu jej przydatności dla różnych grup czytelników. Komisja *statystyczna* opracowała projekty formularzy statystyki dziennej i sprawozdania rocznego, uzgadniając je następnie z opinią miarodajnych osób. Zagadnieniem nastęrczącym najwięcej trudności było opracowanie podziału czytelników według zawodów, jak to wymaga formularz sprawozdania rocznego. Chodziło tu bowiem o dalsze wytyczne polityki bibliotecznej miasta. Zaprojektowane przez zespół kierowniczek formularze zostały zatwier-

dzione przez Dyрекcję, wydrukowane i obowiązują od 1938 r. Badano również metody techniki europejskiej i amerykańskiej. Komisja do opracowania *instrukcji wewnętrznej* dla wypożyczalni odbyła kilka zebrań celem przedyskutowania zbieranego materiału. W połowie 1939 r. komisja uporządkowała zebrany materiał i przekazała go do dyspozycji Dyrekcji B. P. Ma się ona stać podstawą oficjalnej instrukcji. Komisja *samokształceniowa* zajmowała się sprawą pogłębiania i uzupełniania wiadomości fachowych kierowniczek wypożyczalni. Przy pomocy Dyrekcji Bibl. Publ. zorganizowano 5 odczytów dla pracowników Sekcji Wypożyczalni B. P. na tematy doboru książek z różnych dziedzin. Ponadto Komisja współdziałała z Kołem Warsz. Z. B. P. również w organizacji zebrań referatowych przeznaczonych dla wszystkich bibliotekarzy. Na wiosnę 1939 roku wysunięto potrzebę zorganizowania *kursu bibliotekarskiego* dla osób, nie mających formalnego wykształcenia fachowego. Prowadzenia kursu podjęło się Warsz. Koło Z. B. P. przy poparciu Ministerstwa W. R. i O. P. oraz Bibl. Publ. Komisja samokształceniowa zespołu kierowniczek brała żywy udział w pracach przygotowawczych do kursu w szczególności zaś przy opracowywaniu *ankiety* dla zbadania potrzeb pracowników bibliotecznych, układaniu lektury wstępnej dla słuchaczy oraz wyszukiwaniu prelegentów w dziale doboru książek.

Zajmowano się również w zespole *sprawą dni i godzin otwarcia wypożyczalni*. W tym celu, w porozumieniu z Dyrekcją B. P. przeprowadzono tytułem próby wypożyczenie we wtorki i czwartki w godz. 12—16, umożliwiając bibliotekarzom branie udziału w życiu społecznym i umysłowym swego środowiska oraz nie godząc w interesy czytelników.

W roku sprawozdawczym 1938/39 działalność zespołu kierowniczek ześrodkowała się głównie na pracy samokształceniowej i korzystaniu z kursu bibliotekarskiego. Ze względu na sytuację obecną i konieczność skierowania dobrowolnej pracy społecznej na zagadnienie *obrony państwa*, praca zespołu kierowniczek w poszczególnych komisjach została czasowo zawieszona.

LUBLIN.

Biblioteka Lubelskiej Spółdzielni Spożywców.

Biblioteka ta powstała w roku 1912 w gronie robotniczej młodzieży Stowarzyszenia Abstynentów „Przyszłość”, które prowadziło ożywioną działalność oświatowo-kulturalną. Liczyła ona około 300 tomów zgromadzonych częściowo z ofiar, częściowo drogą kupna. Wobec władz zaborczych biblioteka z konieczności miała charakter raczej sali rozrywkowej. Dopiero w roku 1916 powstał Wydział Społeczno-Wychowawczy, który objął kierownictwo biblioteki. Komisja biblioteczna postawiła sobie za zadanie jak najlepsze zaspakajanie potrzeb umysłowych członków Spółdzielni, kupowano więc książki wartościowe. Czytelnicy rekrutowali się z członków L. S. S., ich rodzin, oraz członków robotniczych związków zawodowych. Około 45% czytelników stanowiły dzieci i młodzież. Dzisiaj biblioteka posiada 7677 tomów. W roku 1938 liczba czytelników wynosiła 783 osoby. Zgłoszeń było 18175, wypożyczono książek 18521.

NAROCZ.

Miesięczny kurs dla kierowników powiatowych bibliotek nad Naroczem. Sprawa kształcenia bibliotekarzy w Polsce nie doczekała się jeszcze racjonalnego rozwiązania. Wszystko, co się u nas dotychczas w tym zakresie robi, ma w dużym stopniu charakter doraźny, fragmentaryczny częściowo doświadczalny. Podobny też charakter miał miesięczny kurs dla kierowników powiatowych bibliotek, zorganizowany przez Wydział Oświaty Pozaszkolnej Ministerstwa WRO. w czasie od 22 maja do 17 czerwca br. w schronisku szkolnym nad Naroczem.

Program kursu obejmował następujące działy:

1. *Zagadnienia ogólne* 23 godz.
(Podstawy ideowe pracy oświatowej — 2 g.; publiczna biblioteka oświatowa — pojęcie, charakter i skład księgozbioru, udostępnienie, zadania kulturalne i wychowawcze — 2 g.; powiatowa biblioteka publiczna, jej znaczenie i zadania na tle całokształtu pracy oświatowej w powiecie — 1 g.; rola i stan bibliotekarstwa oświatowego w Polsce — 3 g.; wytyczne polityki bibliotecznej w zakresie bibliotekarstwa oświatowego — 1 g.; stosunki kulturalno-oświatowe, etnograficzne i gospodarcze Ziemi wschodnich — 4 g.; zagadnienia dotyczące organizacji bibliotek i czytelnictwa w województwach wschodnich — 10 g.).
2. *Powiatowa sieć publiczn. bibl. oświatowych* 11 godz.
(Struktura powiatowej sieci bibliotecznej — 1 g.; zasady planowania powiatowej sieci bibliotecznej — 8 g.; ustrój powiatowej biblioteki publicznej — 2 g.).
3. *Organizacja pracy w bibliotece powiatowej i w punkcie bibliotecznym* 33 godz.
(Powiatowa biblioteka publiczna: dom biblioteki powiatowej, lokal i urządzenie, administracja, budżet, regulamin biblioteki — 2 g.; kierownik biblioteki powiatowej — 1 g.; zasady wprowadzania książek do biblioteki — 8 g.; katalogi i katalogowanie — 6 g.; udostępnienie księgozbioru powiatowego — 6 g.; kontrola pracy biblioteki — 6 g.; organizacja i kontrola pracy w punkcie bibliotecznym — 2 g.; czytelnia — 2 g.).
4. *Książka, jej znajomość, podstawy wprowadzania do biblioteki* 42 godz.
(Współczesny rynek wydawniczy — 6 g.; zasady doboru książek: kryteria literackie, naukowe i biblioteczne, polityka zakupów — 4 g.; źródła informacji o książkach — 6 g.; tworzenie i uzupełnianie księgozbiorów, tworzenie kompletów dla punktów bibliotecznych — 10 g.; przegląd literatury beletrystycznej — 8 g.; przegląd literatury popularno-naukowej — 6 g.; przegląd literatury z zakresu bibliotekarstwa i czytelnictwa — 2 g.).
5. *Organizacja czytelnictwa w powiecie* 55 godz.
(Podstawowe wiadomości z zakresu techniki czytania oraz psychologii i socjologii czytelnictwa — 8 g.; metody badań nad czytelnictwem, ich wartość i możliwości zastosowania w bibliotekach oświatowych — 2 g.; motywy czytania, potrzeby i zainteresowania czytelnika wiejskiego — 5 g.; praca z książką i czytelnikiem: a) indywidualne metody pracy z czytelnikiem, poradnictwo w zakresie techniki czytania, technologii pracy

Wystawa książki o Marszałku J. Piłsudskim w Wilejce.

umysłowej, wyboru książki — 4 g.; b) zespołowe metody pracy z czytelnikiem — 26 g.; propaganda książki i biblioteki — 10 g.).

Na podstawie powyższego programu łatwo zorientować się, że organizatorom kursu chodziło o przesunięcie punktu ciężkości z techniki bibliotecznej, która w dotychczasowym kształceniu bibliotekarzy dominowała ponad wszystkimi innymi działami pracy w bibliotece, na sprawy związane z organizacją sieci bibliotecznej i racjonalnego indywidualnego i zespołowego czytelnictwa.

W kursie wzięły udział 33 osoby z terenu Kuratorium Wileńskiego, Poleskiego i Wołyńskiego oraz 5 osób z innych okręgów szkolnych.

Uczestnicy kursu znaleźli pomieszczenie w pięknie położonym schronisku szkolnym nad Naroczem. (*J. J.*).

WILEJKA.

Wystawa Książki o Marszałku Józefie Piłsudskim. W związku z czwartą rocznicą śmierci Marszałka Józefa Piłsudskiego Zarząd Powiatowy Związku Strzeleckiego w Wilejce zorganizował wystawę o Marszałku, na której zgromadzono około 300 eksponatów. W pięknie udekorowanej sali Domu Strzeleckiego społeczeństwo wilejskie miało możliwość w ciągu trzech dni zapoznać się z różnorodnymi wydawnictwami, dotyczącymi osoby Wielkiego Marszałka i Jego pismami w różnych wydaniach. Wystawa obejmowała następujące działy: pisma własne Marszałka, monografie, albumy, utwory sceniczne, obchody i uroczystości, nuty, czasopisma, jednodniówki itp. Książki i wydawnictwa wypożyczyły miejscowe biblioteki i osoby prywatne. Wystawę tę zwiedziło ponad 300 osób, a dochód przeznaczono na F. O. N.,

ZA GRANICĄ

ANGLIA.

Towarzystwo Przyjaciół Bibliotek Narodowych. Istniejące od 8-u lat T-wo (Friends of the National Libraries) ma za zadanie zakupywanie rzadkich druków i rękopisów i przekazywanie ich do zbiorów publicznych, w celu uchronienia cennych dzieł często unikatów od zapomnienia i zniszczenia.

Dotąd wydało Towarzystwo na te cele 10 tys. funt. szterl. Zarząd związku zabiega obecnie o powiększenie liczby członków, co pozwoliłoby na wzmocnienie, tak pożytecznej dla kultury narodowej, działalności Towarzystwa.

[*The Times Lit. Suppl.* 1939, nr 1945, s. 273, 281].

DANIA.

Biblioteki Publiczne. Ukazujące się w Kopenhadze pod auspicjami Duńskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych czasopismo, poświęcone w głównej mierze sprawom ekonomicznym, zawiera w numerze styczniowym z ub. r. dwa artykuły godne zwrócenia naszej uwagi choćby ze względów czysto informacyjnych. Artykuł o duńskich bibliotekach publicznych podaje szereg interesujących szczegółów, dotyczących czytelnictwa zarówno w większych jak i mniejszych ośrodkach ludnościowych. Liczne ilustracje, dołączone do tekstu, dają wyobrażenie o wyglądzie zewnętrznym bardziej charakterystycznych gmachów bibliotecznych, jak też o nowoczesnych urządzeniach. Dodany również został schemat obrazujący organizację bibliotekarstwa publicznego w Danii. Artykuł inny omawia historię i stan obecny bibliotek publicznych dla dzieci i młodzieży oraz bibliotek szkolnych. (*Danish Fo-*

STANY ZJEDN. AM. PÓŁN.

Biblioteka wojny, rewolucji i pokoju. Najobszerniejszy zbiór dokumentów i opracowań z okresu wielkiej wojny i lat następnych posiada tzw. „Hoover War Library” w Californii. Obecnie zmieniono nazwę biblioteki na następującą: „The Hoover Library on War, Revolution and Peace”.

Ostatnio zebrano drogą składek i fundacyj 600 tys. dol. na wzniesienie specjalnego gmachu dla pomieszczenia zbiorów przy „Stanford University”.

Biblioteka założona w r. 1914 posiada nie tylko wiele cennych dokumentów z wojny światowej, ale i materiały do studiów nad komunizmem, faszyzmem i hitleryzmem; a także do badań nad dziejami Ligi Narodów, Traktatem Wersalskim i powojennymi zabiegami o utrzymanie pokoju. [Libr. Journ. 1939, str. 40].

Z. S. R. R.

Nowy gmach biblioteki Lenina w Moskwie

Wkrótce rozpocznie się przewożenie książek ze starego gmachu Biblioteki do nowego. Książki będą przewożone podziemnym przejściem łączącym obydwa gmachy. Nowy gmach posiada wszystkie nowoczesne urządzenia. [Libr. Journ. 1939, str. 30].

PRYWATNE KOEDUKACYJNE

JEDNOROCZNE KURSY BIBLIOTEKARSKIE

Związku Bibliotekarzy Polskich

przyjmują zapisy od dnia 15 czerwca do dnia 1 września 1939 r.

Do zapisu wymagane są: świadectwo dojrzałości liceum ogólnokształcącego lub gimnazjum dawnego typu względnie seminarium nauczycielskiego, wiek od lat 18 do 35, świadectwo moralności, 2 fotografie, podanie.

Kurs trwa od 15 września do 22 czerwca. Opłata za kurs wynosi 150 zł.

Zgłoszenia przyjmowane są w Sekretariacie Związku, Warszawa, Koszykowa 26, tel. 8.48.75, poniedziałki i czwartki od godz. 18 do 20.

Od Administracji. Zeszyt niniejszy „Bibliotekarza” wydany kosztem Związku Bibliotekarzy Polskich z zasiłkiem Ministerstwa W. R. i O. P.

TREŚĆ N-ru 5 — 6: *Krauzówna J.* Wolny dostęp do pólek. — Bibliotekarstwo w czasopiśmie. — Książki z dziedziny bibliotekoznawstwa. — *Bacewicz K.* Z litewskiego ruchu bibliotecznego. — Z życia Związku Bibliotekarzy Polskich. — *Janiczek J.* Konferencja w sprawach bibliotekarstwa oświatowego w Komańczy — Kronika.

CONTENTS of Nrs 5—6: *Krauze J.* Open-shelf Libraries. — Librarianship in the Newspapers. — Library Science Books. — *Bacewicz K.* Lithuanian Librarianship. — Staffs Polish Librarian's Life. — *Janiczek J.* Conference on popular Librarianship in Komańcza. — Current Notes.

WARUNKI PRENUMERATY
z przesyłką pocztową:
rocznie zł 6.—, półrocznie zł 3.—,
kwartalnie zł 1.50.

WARUNKI OGŁOSZEŃ:
cała strona zł 50.—, 1/2 str. zł 30.—,
1/4 str. zł 15.—, 1/8 str. zł 8.—.
Przy ogłoszeniach rocznych odpowiedni rabat.

Cena niniejszego zeszytu zł 1.

Redakcja i Administracja w Warszawie, ul. Koszykowa 26, tel. 9-61-55.

Redaguje Kolegium przy udziale Poradni Bibliotecznej Związku Bibliotekarzy Polskich.
Redaktor odpowiedzialny inż. Leon Bykowski.

Wydawca Związek Bibliotekarzy Polskich i Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy.

Druk. Jan Świętoński i S-ka. Warszawa, Długa 27. Tel. 2.07.50.

